ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! | 46-дахи жэлээ гарана

# БУРЯАД ҮНЭН

№ 259 (11857)
1968 оной ноябриин 2, суббото
Сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

*Советскэ Союзай ажалшад. Коммунизмын илалта түйлахын тула эгээл шухала, эгээл гол зүйл—ажалай бүтээсые саг үргэлжэ дээшэлүүлэгты! Хүдэлмэриин минута бүхэнние хүсэд бүрин хэрэглэхын түлөө тэмсэгты!*

(Агууехэ Октябриин социалис революциин 51 жэлэй ойдо зорюулжа. КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан Уряануудһаа).

# ...ветскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Пленум тухай

# ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...оной октябриин 31-дэ КПСС-эй Центральна ...тедэй Пленум хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

«Худөө ажахын асуудалнуудаар КПСС-эй XXIII ...ын ба ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэри...эй ямараар дүүргэгдэжэ байһан тухай» КПСС-... ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖ...ЭЙ элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ үгэ хэлээ гэ... нүхэдүүд В. В. МАЦКЕВИЧ—СССР-эй худөө ...ын министр, Ф. С. ГОРЯЧОВ—КПСС-эй Ново...скын обкомой нэгэдэхи секретарь, А. Э. ВОСС—Латвиин компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, Н. К. БАЙБАКОВ—СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ, З. Н. НУРИЕВ — КПСС-эй Башкирай обкомой нэгэдэхи секретарь, Л. А. КОСТАНДОВ—СССР-эй химиин промышленностиин министр, А. Е. КОЧИНЯН — Армениин компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, А. В. ГЕОРГИЕВ — КПСС-эй Алтайн обкомой нэгэдэхи секретарь, И. Ф. СИНИЦЫН—СССР-эй тракторна болон худөө ажахын машина бүтээлгын министр, А. У. МОДОГОЕВ — КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь.

Пленум энэ асуудалаар тогтоол нэгэн дуугаар баталан абаа.

«КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гадаадын политическэ ажал ябуулга тухай» КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ элидхэлые Пленум шагнаа.

Энэ асуудалаар үгэ хэлээ гэбэл: нүхэдүүд В. В. ГРИШИН—КПСС-эй Московско горкомой нэгэдэхи секретарь, В. П. МЖАВАНАДЗЕ—Грузиин компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, А. Е. КОРНЕЙЧУК—СССР-эй уран зохёолшодой Союзай правлениин секретарь, В. А. СМИРНОВ—Ленинградай С. Орджоникидзиин нэрэмжэтэ Балтийска заводой судна хабсаргагшадай бригадир, А. Ф. ЕШТОКИН—КПСС-эй Кемеровскэ обкомой нэгэдэхи секретарь, В. В. КУЗНЕЦОВ—СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо.

Пленум «КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гадаадын политическэ ажал ябуулга тухай» нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ элидхэлээр тогтоол нэгэн дуугаар баталан абаба.

Энээгээр КПСС-эй ЦК-гай Пленум хүдэлмэреэ дүүргээ.

# ...ҮДӨӨ АЖАХЫН АСУУДАЛНУУДААР КПСС-эй XXIII СЪЕЗДЫН, ЦК-гай ...ЛЕНУМҮҮДЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЭЙ ЯМАРААР ДҮҮРГЭГДЭЖЭ БАЙҺАН ТУХАЙ

## КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй 1968 оной октябриин 31-дэ абаһан тогтоол

...С-эй XXIII съездын шиидхэбэринүү...лүүлэн, совет арад Коммунис пар...үтэлбэри доро ажахын болон соё...лын байгуулалтада ехэ амжалтануу...лаа. Ороной арадай ажахы хурдан ...ээр хүгжэнэ, ажалшадай материаль...байдал улам һайжарна.

...С-эй XXIII съездын, ЦК-гай мартын ...он), майн (1966 он) Пленумүүдэй ...бэринүүдэй ёһоор ороной худөө ажа...лшадань хүгжөөхэ талаар томо хэм...ууд бэелүүлэгдээ. Тэрэнэй материаль...ническэ бааза бэхижүүлэгдээ. Кол...овхозуудай эрилтые хангажа, промыш...ь бүри олон тракторнуудые, автомо...удые, худөө ажахын машинануудые, ...ехэ минеральна утэгжүүлгэ гаргадаг. ...Газар уһалха хүдэлмэри үргэнөөр ...лдаа. Хубилгагдашагүй дүсэбүүд ба ...ө галуур ороохо тариа худалдалгые ...альна талаар урмашуулха гуримда ...аһан худөө ажахын продуктнуу...дхэхэ шэнэ политикада оролго шу...ха шанартай байгаа. Худөө тосхон ...дэ хэдэн социальна-экономическа хэм...үүлгэнүүд бэелүүлэгдээ. Колхозууд...а бүри заатагүй түлэгдэхэ ажалай ...һан байгуулагдаа, колхозниигуудые, ...уудай хүдэлмэришэдые пенсеэр хан... һайжараа.

...бүхы хэмжээнүүд, партийна, совет... худөө ажахын органуудай эмхидхэлэй ...политическэ ехэ хүдэлмэри, колхоз..., совхозуудай хүдэлмэришэдэй, ...ажахын мэргэжэлтэдэй шэн габьяа..., тэрэшэлэн городой ажалшадай ...э хургэһэн туһаламжа болбол худөө ...н үйлэдбэриин ургалтада, тэрэнэй гол ...нүүд болохо таряан ажал ба мал ... дэбжээлгэдэ, колхоз, совхозуудай ...кые бэхижүүлгэдэ туһалаа.

...65—1967 онуудай туршада худөө ...н бүхы продукци дунда зэргээр жэл ...75 миллиард түхэриг болоо гэхэ гү, ...энэй урда тээхи гурбан жэлэйхиһээ ...миллиард шахуу түхэригөөр ехэ болон... ...Хүн бүхэн дээрэ абабал, худөө ажа... продуктнуудые үйлэдбэрилгэ 11 про...ээр ехэ болоо.

...өө ажахын ургамалнуудай ургаса ..., мал ажалай ашаг шэмэнь ехэ ... Эдэ жэлнүүдтэ ороохо бүхыдэнь су... дунда зэргээр жэл бүри 147 милли...нно гэхэ гү, али 1962—1964 онуу...һаа 10,5 процентээр, түүхэй хлопок ...9 миллион тонно гэхэ гү, али 20,1 ...ентээр, саахарай свекло — 78 милли...онно гэхэ гү, али 34,5 процентээр ехэ... һүүлэй гурбан жэлэй туршада барай...абалга 2 дахин шахуу ехэ болоожо, нэ... жэл 895 мянган тонно болоо. Шара..., гэршүүхэ, тэрэшэлэн хартаабха, ... урэ жэмэс, виноград, сай бүхы дээ... хураалга ехэ болоо. Дунда зэргээр жэл ...ха абалга 1965—1967 онуудта 10,7 ...он тоннодо хүрөө гэхэ гү, али энээ... урда тээхи гурбан жэлтэй сасуулбал, ...процентээр ургаа, һүн—76,2 миллион ... гэхэ гү, али 21,3 процентээр ехэ бо..., үндэгэн — 31,6 миллиард гэхэ гү, ...11,2 процентээр олон болоо. Га... таряалангай, мал ажалай продукт...ые бэлэдхэхэ гүрэнэй түсэбүүд ...татайгаар дүүргэгдэжэ байгаа. Худөө ...ын үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудай ... олзонь ехэ болоо. Ороной совхозууд ...эй хоёр жэлэй туршада олзотой байгаа. Колхозуудай, колхозниигуудай олзо доходынь ехэ болоо.

1968 ондо худөө ажахын ажалшад шэнэ амжалта түйлаа. Мүнөө жэл бүхы дээрээ, ороохо суглуулга 165 миллион тонноһоо ехэ болоо. Ороохо таряа худалдан абаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ, 68 миллион тонноһоо ехэ таряан гүрэнэй нөөсэдэ оробо. Хлопогой, саахарай свёклын, наран сэсэгэй, хартаабхын болон бусад ургамалнуудай һайн ургаса ургуулагдаа. Нёдондонойхиһоо мал ажалай продуктнууд ехэ абтажа худалдагдаа. Мяха, һү, үндэгэ болон нооһо худалдан абаха гүрэнэй түсэб болзорһоо урид дүүргэгдөө.

Худөө ажахын продукцинуудые ехээр үйлэдбэрилдэг, бэлэдхэдэг болоһон ушар товарна продукциня ехэ болгохо, эдеэ хоолой продуктнуудаар, арадай хэрэглэлэй эд бараагаар ба түүхэй эдээр оронойнгоо хэрэглэлжые улам хүсэд дүүрэнээр хангаха, тодорхой хэмжээнэй нөөсэ байгуулха арга олгоо. 1967 ондо хүн бүхэнэй мяха хэрэглэлгэ 1964 онойхиһоо 21 процентээр ехэ, һү ба һүөөр хэгдэһэн продуктнуудые хэрэглэлгэ 15 процентээр, үндэгэ—22 процентээр ехэ болоо.

Худөө ажахые хүгжөөлгэдэхи түйлалтануудай хажуугаар дутагдалнууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии. Худөө ажахымнай хэдэ хэдэн продуктнуудые үйлэдбэрилхэ хэмжээнэйнгээ ба ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар КПСС-эй XXIII съездын табан жэлэй директивануудаар хараалагдаһан хэмжээндэ үшөөл хүрөөгүй. Зарим областинууд, хизаарнууд болон республиканууд худөө ажахын үйлэдбэриин ургалтые удааруулна. Хэдэ хэдэн ажахынуудта ороохо таряанай мүн бусад ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлхэ ба мүн мал ажалай ашаг шэмые ехэ болгохо талаар хүдэлмэри һулаар ябуулагдана. Сортовой бэшэ үрэһөөр тарилгэ хэхэ ябадал ушарһаар. Буртаг үбһэнтэй, ургамалнууд болон малай хоротонтой, үбшэнтэй һулаар тэмсэдэгһээнь болоожо, ехэ продукци гээгдэнэ. Поли дээрэ нютагай утэгжүүлгэнүүдые бэлэдхэхэ, гаргаха тухай ёһото оролдолго гаргагданагүй. Техникэ ашаг багатайгаар хэрэглэгдэнэ. Газар уһалха талаар түсэбтэ даабаринууд дүүргэгдэнэгүй. Олон колхоз болон совхозуудта ажахые түрүү аргаар эрхилхэ, ажалые, үйлэдбэрине эмхидхэхэ эрхим һайн онол аргануд удаанаар нэбтэрүүлэгдэнэ, экономическа хүдэлмэри үшөөл һулаар табигданхай.

Продукциин өөрынь үнэ сэн, илангаяа мал ажалда, үшөөл ехэ байһаар, алмалтын, зөөри гамнахын түлөө тэмсэл ёһотой һайнаар дэлгэрээгүй. Олзо доходой ургаашье һаань, хэдэ хэдэн колхозуудта ниитын үйлэдбэриие ургэдхэхэ хэрэгтэ бага мүнгэ зөөри һомологдоно, захиргаанай, хүтэлбэриин аппарадта ба бусад зорилгонуудта үлүү ехэ гаргаша хэгдэнэ.

СССР-эй Худөө ажахын министерство, «Союзсельхозтехникэ», СССР-эй Мелиорациин ба уһанай ажахын министерство ба тэдэнэй нютагай органууд ажал хүдэлмэридөө үшөөл бага бэшэ дутагдалнуудтай, колхоз болон совхозой үйлэдбэриин нөөсэнүүдые, арга боломжонуудые хүсэд дүүрэнээр ашаглахын тула хэрэгтэй хүсэлэл оролдолго гарганагүй, газар таряалан болон мал ажал хүгжөөхэ шухала олон асуудалнуудые хэдо саг соонь шиидхэнэгүй.

Худөө ажахын продуктнуудые, илангаяа ованоһ, үрэ жэмэсые, бэлэдхэхэ ба хадгалга эмхидхэлгые горитойхоноор һайжаруулха эрилтэ табигдана.

Худөө ажахын капитальна һомологонуудые, материально-техническэ нөөсэнүүдые түсэблэлгэдэ, худөө ажахые хангаха талаар XXIII съездын, ЦК-гай Пленумүүдэй тогтооһон даабаринуудые зарим промышленна министерствэнүүдэй дүүргэхэ хэрэгтэ горитойхон дутагдалнууд бии байһаар. Шэнэ түхэлэй машина зохёолгодо, ашаг ехэтэй утэгжүүлгэ болон ургамалнуудые хамгаалха химическэ хэрэгсэлнүүдые бии болгохо хүдэлмэри удаарууллагдана, худөө ажахын шэнэ техникые үйлэдбэрилэн гаргалга удаарууллагдана, запасной частьнуудаар хангаха асуудал удаанаар шиидхэгдэнэ. Худөө ажахын түүхэй эдые болбосоруулан үйлэдбэрилдэг промышленностиие хүгжөөхэ талаар гээгдэл ушарһаар.

Хими хэрэглэхэ, газар уһалха ба хүдэлмэри үргэлжэдэнь оньһожоруулха хэрэгые үшөөл удаанаар бэелүүлжэ байһан, худөө ажахыда эрдэм ухаанай, түрүү дүй дуршалэй шэнэ түйлалтануудые һулаар нэбтэрүүлжэ байһан ушар худөө ажахын үйлэдбэриин дутуу дунда ургалтын эшэ үндэһэн болоно гэжэ ЦК-гай Пленум тэмдэглэнэ.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум нигэжэ **тогтооно:**

1. КПСС-эй XXIII съездын, ЦК-гай мартын, майн Пленумүүдэй зохёоһон худөө ажахые хүгжөөхэ талаар партиин политикые, бодото хэмжээнүүдые саашадань хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлгэ партийна организацинуудай, совет болон ажахын органуудай шухалын шухала зорилго гэжэ тоолохо.

Худөө ажахые хүгжөөлгэдэ байһан дутагдалнуудые усадхаха, табан жэлэй түсэбэй даабаринуудые дүүргэхын тула колхоз болон совхозуудай үйлэдбэриин бүхы нөөсэнүүдые эрхим һайнаар ашаглаха хэмжээнүүдые абахыень союзна республиканууудай компартинуудай ЦК-е, партиин крайкомууд, обкомууд, окружкомууд болон райкомуудые, совет органуудые, СССР-эй Худөө ажахын министерствые, СССР-эй Мелиораци болон уһанай ажахын министерствые, «Союзсельхозтехникые», тэрэнэй нютагуудтахи органуудые, колхоз болон совхозуудай партийна организацинуудые, хүтэлбэрилэгшэдые Пленум уялгална.

2. СССР-эй худөө ажахые саашань хүгжөөхэ гол шэглэлнүүд ба хэмжээнүүд тухай КПСС-эй Политбюрогой зохёоһон, нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл дотор найруулагдаһан дурадхалнуудые һайшаагаад, саг соогоо абтаһан, коммунис байгуулалтын эрилтэнүүдые хангама дурадхалнууд гэжэ мэдэрхэ.

Ороной худөө ажахын үйлэдбэриин мүнөөнэй хэмжээе шадаал һаа богони болзор соо олон дахин үлүүлэн гарахын тула худөө ажахын хүгжэлтые түргэдхэхэ гээшэ ниитэ партийна, ниитэ гүрэнэй шухалын шухала политическэ зорилго мүн гэжэ ЦК-гай Пленум тоолоно. Ургасыень эрид дээшэлүүлһэнэй үндэһэ һуури дээрэ ороохо таряанай болон худөө ажахын бусад ургамалнуудай ургасые горитой ехээр абажа байха, мал ажалые бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ хэрэг урдынхидаал мэтэ гол анхаралда байха ёһотой. Продукциин шанар һайжаруулха тухай саг үргэлжэ анхаржа, оролложо байха шухала.

Колхоз болон совхозой үйлэдбэридэ, тэрэшэлэн тэдэниие хангадаг һалбаринуудта бүри ехэ хүсэн түгэс материально-техническэ бааза байгуулһанай ашаар лэ худөө ажахын үйлэдбэриин бүри үндэр хэмжээе түйлажа болоно. Худөө ажахые мүнөөнэй үе сагай машинна техникээр саашадаашье хангажа байха, минеральна утэгжүүлгэ ба химиин бусад хэрэгсэлнүүдээр тэрэнэй эрилтые хангажа байха, уһалууриин хүдэлмэриие үргэн хэмжээгээр ябуулжа байха шухала.

Шэнэ техническэ үндэһэ һуури дээрэ худөө ажахые шэнэдхэн зэбсэгжүүлгэ ерэхэ табан жэлэй түсэбүүдые зохёолгын шухалын шухала шэглэл болохо ёһотой. Худөө ажахын ургажа байгаа эрилтэнүүдые улам бүри хүсэд дүүрэн хангажа байхын тула шухала хэрэгтэй эд зөөри, материально-техническэ нөөсые арадай ажахын түсэбүүд дотор хараалжа байха хэрэгтэй.

3. Худөө ажахын үйлэдбэриин ашаг олзые дээшэлүүлгэдэ хими хэрэглэлгын түйлай ехэ удха шанартай байһые хараадаа абажа, ойрын жэлнүүдэй туршада минеральна утэгжүүлгэ, ургамалнуулые хамгаалха химиин ашагтай хэрэгсэлнүүдые, микробиологическа холисын продуктнуудые бүри ехээр, түргөөр гаргадаг болохо шухала. Минеральна утэгжүүлгэ, гербицит болон химиин бусад хэрэгсэлнүүдые гаргадаг предприятинуудай хүсые ашаглаха талаар тогтоогдоһон даабаринуудые саг соонь дүүргэжэ байхыень Химиин промышленностиин министерство, Нефть болбосоруулдаг, нефтехимиин промышленностиин министерство, Микробиологическа промышленностиин гол управлени, Химиин, нефтиин, машина бүтээлгын министерство, Барилгын министерствэнүүд, тэрэшэлэн СССР-эй Госплан, СССР-эй Госснаб болон союзна республиканууудай Министрнүүдэй Соведүүдые уялгалха. Минеральна утэгжүүлгэ ба ургамалнуудые хамгаалха химиин эд хэрэгсэлнүүдэй промышленностиие хүгжөөхэ талаар хэмжээнүүд гэһэн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолнуудай дүүргэлтые партийна организацинууд хинажа байха ёһотой.

Газар таряаландаа хими хэрэглэлгые саашадань хүгжөөхэ, эгээл ашагтай утэгжүүлгэнүүдые, химиин бусад продукцинуудые үйлэдбэрилэн гаргаха, ашагтайгаар хэрэглэхын, тэрэшэлэн химиин промышленностиие ороной зононуудаар зүбөөр хубаарилан хүгжөөлгын замые гүнзэгыгөөр, бүхы талаһаань үндэһэлэн баримталхын зорилгоор, ороной худөө ажахыда хими хэрэглэхэ холын хараатай түсэб зохёохыень СССР-эй Госплан наука ба техникын талаар Госкомитет, СССР-эй Худөө ажахын министерство, Химиин промышленностиин министерство, СССР-эй наукануудай академи болон ВАСХНИЛ-да даалгаха.

4. Мелиорациин талаар КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй баталһан хүдэлмэриин программые дүүргэхын тулада бүхы шухала хэмжээнүүдые абахыень СССР-эй Мелиорациин ба уһанай ажахын министерствые, СССР-эй Худөө ажахын министерствые, «Союзсельхозтехникые», партийна, советскэ, худөө ажахын ба уһанай ажахын органуудые уялгалха. Мелиоративна түхеэрэлгэнүүдые бариха үйлэдбэриин баазануудые, проектно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри али болохоор ургэдхэлгые, уһанай ажахын организацинуудта техникэ ба материалнуудые үгэжэ байлгые хангаха. Барилганууудые инженер, техникүүдээр, юрын мэргэжэлэй кадрнуудаар хангаха, мелиораторнуудай ажалай ба ажаһуудалай эрхэ байдал һайжаруулха. Гүрэнэй, тэрэшэлэн колхоз, совхозуудай мүнгэ зөөреэр бэелүүлэгдэдэг мелиоративна барилгануудые оньһожоруулгын шухала хэрэгсэлнүүдээр, материалнууд болон түхеэрэлгэнүүдээр хангалгые һайжаруулха хэмжээнүүдые СССР-эй Госплан ба СССР-эй Госснаб абаха ёһотой.

ЦК-гай Пленум уһанай ажахын шухалын шухала түхеэрэлгэнүүдые барилгые шефтээ абаһан комсомольско организацинуудай үүсхэлые дэмжэнэ, мелиорациин үргэн программые бэелүүлгэдэ бүри эдэбхитэйгээр хабаадалсахыень комсомолые, манай алдарта залуушуулые уряална.

Ороной арадай ажахын хүгжэлтые саашадань түргэдхэхын тулада газарые, уһанай ба энергетическэ нөөсэнүүдые бодолтой һайнаар ашаглаха хэрэгтэй. Ороной элдэб нютагуудта газар һайжаруулха, һайжаруулагдаһан газар дээрэ худөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ, гол мүрэнэй уһые хубаарилгые гуримшуулха, гидроэнергетикые хүгжөөхэ ба бусад хэмжээ ябуулгануудые абаха хүдэлмэри хараалһан 10—15 жэлэй холын хараата түсэб союзна республиканууудтай хамта зохёохыень СССР-эй Госпланда, Наука ба техникын талаар гүрэнэй комитедтэ, СССР-эй Худөө ажахын министерствэдэ, СССР-эй Мелиорациин ба уһанай ажахын министерствэдэ, СССР-эй Энергетикын ба электрификациин министерствэдэ, СССР-эй Наукануудай академидэ, ВАСХНИЛ-да даалгаха.

5. Үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулга хэдэ шухала болохо техникээр худөө ажахын хэрэглэмжые хангаха зорилгоор бии байһануудыень үргэнөөр шэнэдхэн һэльбэжэ, шэнэ заводуудые барижа, тракторна, худөө ажахын ба мелиоративна машина бүтээлгын үйлэдбэриин хүсэ шадалые саашадань хүгжөөлгые хангаха, тэрэшэлэн машина бүтээлгын эдэ һалбаринуудай түхеэрэлгэнүүдые, технологическа онол аргануудые, үйлэдбэриие ба ажалые эмхидхэлгые нарижуулан һайжаруулха шухала гэжэ тоолохо.

Худөө ажахын шэнэ, бүри нарин техникэ ухаалан зохёолгые һайжаруулха, тэдэниие байгуулха ба үйлэдбэридэ хэрэглэхэ болзорнуудые хороохо хэмжээнүүдые абаха. Худөө ажахыда машинануудые, запасной частьнуудые үгэхэ, тэдэнэй шанар, найдамтай ба бүхэ байлгыень дээшэлүүлхэ талаар даалгабаринуудые дүүргэхын түлөө министерствэнүүдэй, зургаануудай, промышлённа предприятинуудай, СССР-эй Госпланай, СССР-эй Госснабай харюусалгые дээшэлүүлхэ.

6. Худөө тосхонуудта барилгые һайжаруулга ехэ удха шанартай гэжэ ЦК-гай Пленум тоолоно. Барилгын ба проектнэ организацинуудые бэхижүүлхэ, худөөгэй барилгые улам бүри ехээр индустриализацилха, барилгын нютагай материалнуудые бүри элбэгээр гаргадаг болохо, худөөдэ үйлэдбэриин байшангуудые, байра болон культурно-ажаһуудалай эмхи зургаануудые барилгые горитойгоор ургэдхэхэ шухала. Колхоз, совхозуудые болбосон түхэлтэй болгохо, уһаар, газаар хангаха хэрэгтэ, харгы заһалгада бүри ехээр анхарал хандуулха.

7. Мал ажалые түргэнөөр хүгжөөхэ, малай, шубуунай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, мяха, һү болон бусад продукцинуудые абалгын өөрынь үнэ хямдаруулха гээшэ арадай ажахын угаа ехэ удха шанартай байһые хараада абан, худөө ажахын энэ һалбариие горитойгоор дэбжээхэ зорилготой дурадхалнуудые нютагай органуудай эрдэмтэдэй, мал ажалай мэргэжэлтэдэй хабаадалгатайгаар зохёожо, КПСС-эй Центральна Комитедтэ оруулхыень СССР-эй Худөө ажахын министерствэдэ даалгаха.

8. Худөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ хубилгагдашагүй түсэбүүдые табиха гол ёһые ерэхэ табан жэл соо үлөөхэ шухала гэжэ ЦК-гай Пленум тоолоно. 1971—1975 онуудта ороохо таряа худалдажа абаха хубилгагдашагүй түсэбые энэ табан жэлдэ тодорхойлогдоһон хэмжээндэ дүтэрхыгөөр тогтоохо, шухала болоо һаань, республика, хизаар болон областьнуудта зарим хубилалтануудые оруулха. Барайгаар бэлэдхэхэ түсэб түсгаар тодорхойлогдохо, тиихэдээ шэнээр уһалагдадаг болоһон талмайнуудай хэрэглэгдэжэ захалһые хараада абан, жэл бүри нэмээгдэхэ.

Энэ гол ёһондо үндэһэлэн, 1971—1975 онуудта орон дотор, союзна республиканууудта худөө ажахын продуктнуудые худалдан абаха түсэбүүдые 1969 оной мартын 1 хүрэтэр баталхыень КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

9. Үйлэдбэриие дээшэлүүлхэ, хубилгашагүйгөөр тогтоогдоһон түсэбһөө галуур худөө ажахын продуктнуудые колхоз, совхозуудай худалдалгые урмашуулха зорилгоор, ороохо таряа түсэбһөө галуур худалдалгые урмашуулдаг гуримые худөө ажахын бусад зарим продуктнуудта хабаадуулха шухала гэжэ мэдэрхэ.

Энэ асуудалаар тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалхыень ЦК-гай Политбюродо, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

Түсэбһөө галуур худалдаһан продукциин гол сэндэ нэмэлтэ болгон совхозуудай абаһан мүнгэ зөөриин зарим хубиие совхозуудай хүдэлмэришэдые, ажахын мэргэжэлтэ болон хүтэлбэрилэгшэдые шагнахын тулада хэрэглэхэдэ таарамжатай гэжэ тоолохо.

10. Колхоз, совхозуудта экономическа хүдэлмэри һайжаруулгада, ажал эмхидхэлгые, түлөөһыень саашадань нарижуулгада, худөө ажахын продукциин өөрынь үнэ хямдаруулгада, колхозно ба совхозно үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудай ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ, худөө ажахыда ажалай бүтээсые али болохоор дээшэлүүлгые хангалгада партийна, советскэ, худөө ажахын органуудай түсгаар анхарал хандуулха.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

# КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ ГАДААДЫН ПОЛИТИЧЕСКЭ АЖАЛ ЯБУУЛГА ТУХАЙ

## КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй 1968 оной октябриин 31-дэ абаһан тогтоол

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэлые шагнажа, зүбшэн хэл...н, КПСС-эй ЦК-гай Пленум КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой ажал ябуулгые нэгэн һаналаар һай...гаад, бүрин дэмжэнэ.

КПСС-эй Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын Гадаадын политика манай бүхы партиин хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай, интеллигенциин, бүхы совет арадай зүгһөө нэгэн һаналаар дэмжэгдэнэ, һайшаагдана гэжэ ЦК-гай Пленум гүнзэгы ханалгатайгаар тэмдэглэбэ.

Тогтоол нэгэн дуугаар баталагдан абгаа.

# ХҮДӨӨ АЖАХЫН АСУУДАЛНУУДААР КПСС-эй XXIII СЪЕЗДЫН, ЦК-гай ПЛЕНУМҮҮДЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЭЙ ЯМАРААР ДҮҮРГЭГДЭЖЭ БАЙҺАН ТУХАЙ

**(КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй тогтоолой түгэсхэл).**

11. Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгын дутагдалнуудые зайсуулха, тэрэнине эмхидхэлгые һайжаруулха, продукциие хаһа саг соонь тушаан абаха, буйлуулха ябадал хангахын, оронной бүхы нютагуудта энэ продукцяар ажалшадай хэрэглэмжые бүри хүсэдөөр хангахын тулада хүдөө ажахын түүхэй эдые буйлуулдаг промышленностиие, холодильнигуудай ба складуудай ажахые хүгжөөхэ талаар шухала хэмжээнүүдые абахыень ЦК-гай Политбюродо, СССР-эй Министрнүүдэй Советтэ Пленум даалгана.

12. Хүдөө ажахые түргэнөөр хүгжөөхэ зайлашагүй шухала эрхэ нүхэсэл бологшо научна шэнжэлэлгэнүүдэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ гээшэ тусгаар удха шанартай гэжэ ЦК-гай Пленум тоолоно. Наука ба техникын талаар гүрэнэй комитет, СССР-эй Хүдөө ажахын министерство, ВАСХНИЛ хадаа хүдөө ажахын научна эмхи зургаануудай, һуралсалай газарнуудай ажал ябуулгые горитойгоор һайжаруулха, орооһо тарянай үндэр ургаса үгэдэг сортнуудые, шэнэ үүлтэрэй мал болон шубуу бии болгохо, хүдөө ажахыда хими хэрэглэхэ, газар һайжаруулха, үйлэдбэриин хүдэлмэриие оньһожоруулха, электрижүүлхэ ба автомадаар хангаха, ургамалнуудые биологическа аргануудаар хамгаалха ябадалтай, колхозно ба совхозно үйлэдбэриин экономикотой, ажалые научнаар эмхидхэлгэтэй холбоотой асуудалнуудые шиидхэлгэдэ эрдэмтэдэй гол хүсые зорюулха зэргэтэй. Асуудалнуудые шэнжэлэлгын шанар ба болзорой, тэдэниие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ һанамжа дурадхалнуудай түлөө научна коллективүүдэй, эрдэмтэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ.

13. Дээдэ ба дунда һуралсалай газарнуудта хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые бэлдэлгэдэ, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнуудай, хамагай түрүүндэ, бригадирнуудай, фермэнүүдые даагшанарай, отделенинүүдые эрхилэгшэнэрэй мэргэжэл дээшэлүүлгэдэ, тэрэшэлэн хүдөө гэсхонуудта мэргэжэлтэдые түбхинүүлгэдэ, тэдэндэ үйлэдбэриин ба ажаһуудалай шухала эрхэ байдал бии болголгодо бүри ехээр анхарал хандуулхыень партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудые уялгалха. Юрын мэргэжэлэй кадрнуудые, илангаяа механизаторнуудые бэлдэлгые, ба мэргэжэлыень дээшэлүүлгые һайжаруулха. Колхозно ба совхозно үйлэдбэриин түрүү хүнүүдые хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ али болохоор дэбжүүлхэ.

14. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда партийна, профсоюзна, комсомольско организацинуудай эмхидхэлэй ба ниитэ-политическэ хүдэлмэри саашадань һайжаруулга ехэ удха шанартай гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум тоолоно. Социалис мүрысөөнэй оньһо арга ба түхэл маягые али болохоор нарижуулан һайжаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө, алмалтын, бүхы арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхын, гүрэнэй ба колхозно-кооперативна зөөри бэхижүүлхын түлөө, социалис ажалай журам дээшэлүүлхын түлөө тэмсэл дэлгэрүүлхэ шухала.

* * *

Хүдөө ажахые саашадань, бүри түргэнөөр хүгжөөхэ, хими үргэнөөр хэрэглэхэ, газар һайжаруулха, хүдөө ажахын үйлэдбэриие үргэлжэдэнь оньһожоруулха талаар табигдаһан ехэ зорилгонуудые имагтал хүдөөгэй ажалшадай, хүдэлмэришэн ангиин, эрдэмтэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, промышленностиин инженер, технигүүдэй хамтын хүсэлэл оролдолгоор — бүхы совет арадай хамтын хүсэлэл оролдолгоор шиидхэжэ болохо байна. Хүдөө ажахые саашадань дэбжээхэ, тэрэниие шэнэ техникээр зэбсэглэхэ талаар ЦК-гай энэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые дүүргэхын түлөө тэмсэл — бүхы коммунистнуудай, бүхы совет хүнүүдэй бэелүүлхэ дайшалхы программа болоно.

ЦК-гай энэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые, хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар партиин политика ба түсэбүүдые город ба хүдөөгэй бүхы ажалшадта гүнзэгыгөөр тайлбарилхыень, хараалагдаһан түсэбүүдые амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ тэдэниие элсүүлэн эмхидхэхыень партийна организацинуудые, ажалшадай депутадуудай Советүүдые, профсоюзуудые, комсомолые КПС[С ЦК] уряална.

Манай вождь ба багша В. И. Ле[нинэй] түрэһөөр 100 жэлэй ойе эрхимээр у[гтахын] түлөө, табан жэлэй даалгаб[аряа] 1970 оной ноябриин 7 хүрэтэр д[үүргэхын] түлөө социалис мүрысөө дэл[гэрүүлһэн] промышленна предприятинуудай, [...]нуудай, колхоз, совхозуудай ко[ллективүү]дэй үүсхэл бүгэдэ арадай зүгһөө [...] гэжэ ЦК-гай Пленум һанал[ааа] тэмдэглэнэ. Абаһан социалис уял[гануудые] город ба хүдөөгэй ажалшад нэрэтэй[...] тойгоор дүүргэхэ, манай орондо ком[мунизм] байгуулгада шэнэ амжалтануудые [...] гэжэ батаар этигэжэ байһанаа П[ленум] элирхэйлэн мэдүүлнэ.

## Алдарта ойн хүндэлэлдэ

# ДҮҮРГЭХЭ ҮҮРГЭНЬ ЕХЭШЬЕ, ХҮНДЭТЭЙШЬЕ

«Владимир Ильич Ленинэй түрэһэнһөө хойшо гүйсэхэ 100 жэлэй ой хүрэтэр уралан нарижуулгын, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, 8,5 миллион түхэригэй арьбалалта үгэхэ» гэһэн үгэнүүд республикымнай уралан нарижуулагшадай абаһан социалис уялга дотор бэшэгдэнхэй. Шэнэ юумэ үүсхэгшэд, үйлэдбэриин эдэбхитэйшүүл өөһэдынгөө V конференци дээрэ алдарта энэ ойдо ямар бэлэг бариха тухайгаа зүбшэн хэлсэһэн юм. Арга боломжоёо элирүүлэн, өөһэдынгөө оруулха хубитые тодорхойлһон байна.

Абаһан социалис уялгаяа бодото дээрэнь бэелүүлхэ арга боломжо тэдэнэртэ бии. Буряадай ухаалан зохёогшод, уралан нарижуулагшад байгша оной түрүүшын хахадай туршада хоёр миллион 693 мянган түхэригэй алмалта хээ. Тодорхойлон хэлэхэдэ, абаһан социалис уялга уридшалан дүүргэгдэжэ байна. 12 һарын хугасаада ухаалан зохёолгын, уралан нарижуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ гаргашалагдаһан нэгэ түхэриг бүхэнһөө (авторнуудта түлэгдэһэн шан, ниитэ эмхидхэлэй хэмжээнүүдые бэелүүлхэдэ хэгдэһэн бүхы гаргаша тоолоходо) 15 түхэриг 60 мүнгэнэй алмалта гүрэндэ бусаагдаһан болоно.

Манай гүрэниие байгуулагша В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан социалис мүрысөөн 1,5 жэл соо үргэлжэлүүлэгдэхэ. Үлдэһэн энэ болзор соо юу хэхэ, Эхэ оронойнгоо аша туһада ямар хубитая оруулха тухайгаа эдэбхитэйшүүл бодомжолжо үзэнэ. Уралан нарижуулагшадай жаса байгуулхын түлөө мүрысэжэ байһан түрүүшүүл өөһэдынгөө хүдэлмэриие ашаг ехэтэй болгохо, эдэбхи үүсхэлээ дээшэлүүлхэ гэжэ оролдоно.

ВОИР-ай областной совет энэ жэлэй түрүүшын хахадай үрэ дүн сэгнэлжэ үзөө. Тиихэдээ зарим тэды тобшолол хэһэн юм. Үйлэдбэриие хүгжөөхэ зарим шухала асуудалнуудта уралан нарижуулагшадай анхарал хандуулха хэрэгтэй гэжэ тодорхойлон хэлэхээр. Эдэ асуудалнуудта тогтожо үзэе.

**Материал, металл алмаха асуудал ехэ шухала болонхой.** Энэшье ойлгосотой юм бэзэ. Арадай ажахын ямаршье һалбари абажа хараа һаа, бүтээн гаргадаг продукциин өөрынь үнэ сэн тодорхойлгодо материалай, түүхэй эдэй гаргаша горитой һуури эзэлдэг. Тиимэһээ материал, металл гаргашалгын нормо бага болгохо арга зам бэдэрэн олохо гээшэнь ехэ удха шанартай. Уралан нарижуулагшад энэ асуудал шиидхэхэ хэрэгтэ онсо үүргэ дүүргэдэг юм. Иигэжэ хэлээшые тодорхойлхын тула хэдэн баримта дурдая.

Локомотив-вагон заһабарилгын заводой И. Шкурко, Г. Батышева, И. Татауров гэгшэдэй, эдэбхитэйшүүлэй бригада вагонуудай нэгэ часть бэлдэхэ технологи нарижуулан һайжаруулха дурадхал оруулаа. Экономистнууд энэ дурадхалые шалгажа, ямар арьбалалта үгэхыень тодорхойлһон байна. Түс бригадын дурадхалаар технологи һайжаруулагдажа, нэгэ жэлэй хугасаада 282 тонно шэрэм алмагдаха болоо. Мүн түс заводой эдэбхитэйшүүлэй үшөө нэгэ бригада металл алмаха дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байна. Конструктор И. Попов, ахалагша мастер, РСФСР-эй габьяата уралан нарижуулагша И. Воробьев, технолог В. Капустин жаротрубна котелой металл хоёр хэрэглэхэ арга олоһон юм. Урдань хаядаһан болохо ошодог энэ металл хэрэглэһэнэй ашаар 8100 түхэригэй алмалта хэгдэхэ болобо.

Һүбэлгэн ухаатайшуул үнэтэ материал арьбалха ондоо олон асуудал амжалтатайгаар шиидхэнэ. Жэшээлхэдэ, нооһо угаадаг фабрикын мастер И. Матвеев уралан нарижуулгын жасада өөрынгөө 3200 түхэригэй хубита оруулһан байна. Тэрэ капитальна барилгада таарахагүй түмэрбетон тулгануудые фабрикын зүнай талмай түхеэрэлгэдэ хэрэглэхэ дурадхал оруулһан юм. Байгалай-модоной баазын инженер И. Оборотов техническэ талаараа орёо оньһон асуудал шиидхэжэ шадаа. Тэрэнэй оруулһан дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ, 38 мянган түхэригэй арьбалалта хэгдээ.

Ниитын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо олон арга бии. Уралан нарижуулагшад тэдэниие бэдэрэн оложо, үнэтэ дурадхалнуудые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлнэ. **Хүндэ ажал оньһожоруулха,** тиигэжэ **ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ** гэһэн асуудалда олон уралан нарижуулагшад саг үргэлжын анхарал хандуулдаг юм. Энэ хадаа ехэ шухала хэрэг мүн.

«Теплоприбор» заводой конструктор Ю. Подгорный приборнуудай нэгэ деталиие шудхалаа хэжэ бүтээхэ арга олоһон байна. Урдань тэрэ деталь механическа аргаар бүтээгдэжэ, хүшэр ажалтай байгаа. Нүхэр Подгорнын дурадхал хүдэлмэришэдэй ажал хүнгэн болгоо, жэл соо 1024 түхэриг мүнгэ арьбалха арга олгоо. Мебель бүтээдэг Серовой нэрэмжэтэ фабрикын А. Абросимов, В. Гинейко, Г. Гордеева, И. Сапунов, И. Цагадаев гэгшэдһээ бүридэһэн эдэбхитэйшүүлэй бригада хүдэлмэришэдэй гараар бүтээгдэдэг ажал оньһожоруулха дурадхал үйлэдбэридөө нэбтэрүүлээ. Тэдэнэр оньһожоруулмал нэгэ станок бүтээжэ, ажалай бүтээсэ хоёр дахин дээшэлүүлһэн байна.

Буряадай АССР-эй габьяата уралан нарижуулагша, Онохойн модоной комбинадай конструкторнуудай бюрогой начальник В. Блинов шпала хюрөөдэлгын ажал хүнгэдхэхэ түхеэрэлгэ зохёоһон юм. Энэ түхеэрэлгэ үйлэдбэридөө хэрэглэһэнэй ашаар, шпала хюрөөдэгшэдэй ажалай бүтээсэ дээшэлээ, жэлдээ 25 мянган түхэригэй алмалта хэгдэхэ болоо.

**Технологическа түхеэрэлгэеэ ашаг ехэтэйгээр, удаан болзор соо** хэрэглэхэ гээшэ уралан нарижуулагшадай анхаралаа хандуулха үшөө нэгэ шухала асуудал болонхой. Энэ асуудал амжалтатайгаар шиидхэбэл, уралан нарижуулгын ажалай ашаг үрэ бүри дээшэлхэ юм. Тимлюгэй асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводой токарь В. Иванов ротационно хайшын конструкци нарижуулан һайжаруулха дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Энээнэй ашаар түхеэрэлгэ ашаг ехэтэйгээр хэрэглэгдэдэг болоо.

Цининканай приискын Маловска участогай уралан нарижуулагшад В. И. Ленинэй 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан жасада өөһэдынгөө 1000 түхэригэй туһа нэмэри һаяхан оруулһан байна. Шэлэй заводой эдэбхитэйшүүл И. Попков, С. Герасимов гэгшэд 600 килограмм сонхын шэлтэй хайрсагуудые түмэр замай вагонуудта зүбөөр ябталан ашаха дурадхал оруулаа. Иигэжэ тэдэнэр вагонуудые бүтээсэтэйгээр хэрэглэхэ, олон вагон сүлөөлхэ арга хангаа. Мүнгэн дээрэ тоолоходо энэ дурадхалынь 5750 түхэригэй арьбалалта үгэбэ.

Уралан нарижуулагшадай эдэбхи үүсхэлыень үшөө **ямар асуудалда хандуулха шухалаб** гэхэдэ, **голодоһо гаргаха уйлэдбэриин дутагдалнууд болохо** юм. Зарим предприятинуудта муу шанартай продукци бүтээхэ, голодоһо гаргаха, тиигэжэ ехэ хохидолдо орохо ушар дайралдадаг. Үйлэдбэриие муугаар эмхидхэһэн, технологиин нарин сахигдаагүй дээрэһээ иимэ дутагдал ушарха. Эдэбхитэйшүүл голодоһо гаргаха ушарые хинан шалгана, тэрэнэй шалтагаае элирүүлнэ. Тиихэдээ энэ дутагдал зайсуулха зүб арга зам бэдэрэн олоно.

Нэгэ үедэ авиационно заводой гагнуури хэдэг машинанууд голодоһо гаргадаг болобо. Гагнагдаһан панельнүүд шанар муутай, забһартай байгаа. Уралан нарижуулагшад В. Тарасов, В. Сорокин голодоһо гаргаха ушарай шалтагаа элирүүлхэ гэжэ ехэ оролдолго гаргаһан юм. Эдэ хоёр эдэбхитэйшүүл машинын электрическэ схемэ нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэй гэһэн тобшолол хээд, машинын зарим детальнуудые хубилгаа. Һүбэлгэн ухаатайшуул үйлэдбэриин нэгэ ехэ дутагдал зайсуулһан байна. Машинын электрическэ схемэ һайжаруулагдажа, голодоһо гаргаха ушар усадхагдаа.

Манай эдэбхитэйшүүл үйлэдбэриин шухала асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэлсэнэ. Тэдэнэй эдэбхи үүсхэл, анхарал оролдолго гаргаһанай ашаар техническэ дэбжэлтэ түйлаха, ниитэ үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ арга хангагдана. Ухаалан зохёогшод, уралан нарижуулагшадай дүүргэхэ үүргэ, хэхэ ажалынь ехэшье, онсо удха шанартайшье юм. Дээрэ дурсагдаһан үйлэдбэриин зарим шухала асуудалнуудһаа гадна, уралан нарижуулагшад ондоо олон асуудалда анхаралаа хандуулна. Зарим предприятинуудта оруулагдаһан дурадхалнуудай 30—40 процентнь ажалай эрхэ байдал һайжаруулха, ариг сэбэрые сахиха, үйлэдбэриин культура дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдана. Энэ мүн лэ шухала, анхархаар асуудал юм.

Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй, һүбэлгэн ухаатайшуулай урдаа табиһан зорилгонь ехэ, харюусалгатай юм. Уралан нарижуулгын үнэтэ дурадхалнуудые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлжэ, горитой алмалта тэдэнэр хэнэ. В. И. Ленинэй 100 жэлэй ойн хүндэлэлэй уралан нарижуулгын жаса байгуулха гэһэн уялгаяа тэдэнэр дүүргэхэ гэжэ бүхы хүсэ шадалаа гаргаха юм. Буряадай уралан нарижуулагшад хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ байха.

**Н. МАЛЬЦЕВ,**
**ВОИР-ай областной соведэй түрүүлэгшэ.**



**АРМЯНСКА ССР.** Электролампа гаргадаг Ереванай завод 200 ваттна шэнэ түхэлэй лампочкануудые гаргажа эхилэнхэй.

Эдэ лаампануудые хэрэглэхэдэ ехэ аятай, алмалтатай.

Зураг дээрэ: инженер Маргарита Таманян шэнэ лаампануудые шалгажа байна.

ТАСС-эй фото



Сэнгэ Буянтуевич Буянтуев Хэжэнгын совхозой хонишон. Тэрэ энэ ажалда ябаһаар үнинэй. Эрхим ажалаараа жэл бүри шалгардаг хонишон дүрбэн жэлдэ СССР-эй Верховно Соведэй депутадаар ябаһан. Тэрэ мүнөөшье амжалтатай ажаллаһаар.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. Б. Буянтуев.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

## Одесскэ № 25 һунгуулиин округһоо Буряад[ай] АССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандид[ат] бүридхэлдэ абаһан тухай

## МЭДЭЭСЭЛ

Одесскэ № 25 һунгуулиин округһоо Буряадай АССР-эй Верховно Соведтэ депутадые һунгалга 1968 оной ноябриин 17-до үнгэргэгдэхэнь. Улаан-Үдын авиационно-заводой заһабарилга-механическа цехэй хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшадай, № 22 дунда һургуулиин багшанарай болон техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй һунгалтын урда тээхи суглаанууд дээрэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар нүхэр **Зварцев Александр [Ми]хайлович,** 1920 ондо түрэһэн, [...] онһоо КПСС-эй гэшүүн, парти[ин Бу]ряадай обкомой гэшүүн [...]лэгдэбэ.

«Буряадай АССР-эй Верховно [Со]ведые һунгаха тухай Дүримэй [...] дахи статьягай үндэһөөр О[десскэ] № 25 һунгуулиин округһоо Б[уряа]дай АССР-эй Верховно Соведэй [депу]тадта кандидадаар нүхэр З[варцев] Александр Михайловичые [...]лиин окружной комисси бүрид[хэлдэ] абаба.

**Буряадай АССР-эй Верхо[вно] Соведтэ депутадые һунга[лгын] Одесскэ № 25 һунгуул[иин] окружной комис[си].**

## „Космос-251" ниидхүүлэгдээ

«Космос-251» гэжэ ээлжээтэ хэмэл одон 1968 оной октябриин 31-дэ Советскэ Союзһаа дэгдээгдээ.

# ҮБЭЛЖЭЛГЫН ҮЕДЭ ҮНЕЭН БҮРИҺӨӨ 1250 КИЛОГРАММ ҺҮ ҺААХЫН ТҮЛӨӨ!

# «ХАБАЯА ТУРШАХААР БЭЛЭМДИ»

*МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН:*

**Үбэлжэлгын долоон һара соо үнеэн бүриһөө 1250 килограмм һү һаахабди гэжэ Улаан-Үдын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой, Загарайн аймагай Эрхирэгэй совхозой малшад үүсхэл гаргаад, республикынгаа бүхы һаалишадые социалис мүрысөөндэ уряалаа һэн.**

**Энэ үүсхэл уряагайнь ямараар дэмжэгдэжэ байһан тухай манай корреспондент зарим ажахынуудай мэргэжэлтэдтэй хөөрэлдөө. Тэдэнэрэй хөөрөөн доро толилогдобо.**

**Мухар-Шэбэрэй аймагай «Авангард» совхозой главна зоотехник С. А. ТИХМАНОВСКИЙ:**

— Зунай хүхэ ногооной хаһада эхилһэн мүрысөөгөө улам саашань үргэлжэлүүлжэ, үбэлэй шэмэрүүн хүйтэн, хабарай хагсуу сагташье сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр абахын түлөө тэмсэел гэһэн Харганаагай, Эрхирэгэй һаалишадай үүсхэл манай совхозой һаалишад, малшадые ехэтэ һонирхуулба.

Һаяшаг совхозоймнай Алташын-Адагай фермынхид (даагшань Д. Дымбрылов) тэдэнэй уряа бэшэгые зүбшэн хэлсэжэ, үнэн зүрхэнһөө һайшаагаад, өөһэдынгөө арга боломжо, хүсэ шадалые бүхы талаһаань наринаар хаража, тоолжо үзэһэн бэеэрээ шэнэ уялга абаа. Үбэлжэлгын долоон һара соо (октябрьһаа май болотор) үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1400 килограммһаа бага бэшэ һү һаахабди гэжэ нэгэн дуугаар мэдүүлээ.

Долоон һара соо үнеэн бүриһөө аяар эды шэнээн һү һааха гээшэмнай даншье хүнгэн хэрэг бэшэ. Энээниие дүүргэхын тула нилээдгүй шангаханаар, арга боломжо, хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлхэ болоно.

Теэд Алташын-Адагай һаалишад хэлээл һаа — хүсэлдүүлдэг, зорёол һаа — бэелүүлдэг зон юм. Эдэнэр жэлэй ямаршье сагта һү ехээр һаадаг, ганса совхоздоо бэшэ, бүхы аймаг соогоо мүрысөөндэ түрүүлжэ ябадаг юм.

Байгша оной үнгэрһэн юһэн һарын туршада, тэрэ тоодо зунай дүрбэ һарадашье түс фермынхид түрүү алдар солоёо харюулжа шадаа. Жэлэй эхинһээ хойшо эндэхид үнеэн бүриһөө 2076 килограмм һү һаагаа. Тиихэдэ хүхэ ногооной бэлшээриин хаһада үнеэн бүхэнэй мянга һайса гаран килограмм һү абаһан байна. Харин эрхим түрүү һаалишаднай бүришье дээшэ үрэ дүн түйлаба. Нёдондо аймагай чемпион байһан Чимитсу Ирдынеева үнгэрһэн юһэ һара соо үнеэн бүриһөө 2731 килограмм һү, тэрэ тоодо зунай дүрбэ һарада 1482 килограмм һү һаагаа юм. Тэрээнтэй жэлһээ жэлдэ ана-мана мүрысэжэ ябадаг бэрхэ һаалишан Цырен-Дулма Улзытуева мүнөө баһал тиимэ холо гээгдээгүй. Жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 2557 килограмм һү һаанхай. Зунай сагта үнеэн бүхэнэй 1300 шахуу килограмм һү абаа. Социалис мүрысөөнэй хүсэн гээшэмнай тон ехэ байна. Мүрысөөн ажаллаһанай ашаар һаалишан Бимбасу Ломбоева урдань тэдэнһээ һураггүй гээгдэжэ ябадаг аад, мүнөө эдэ хоёрые хүсэхэнь холо бэшэ болоод ябана.

Эдэ гурбан түрүүшүүлнай үбэлжэлгын үедэшье һү ехээр һаахын түлөө хамсы шамажа ороод, бултанда эрхим ажалай жэшээ харуулна. Нүхэд Ч. Ирдынеева, Ц-Д. Улзытуева, Б. Ломбоева гэгшэд үбэлжэлгын долоо һарада үнеэн бүриһөө 1600 килограмм һү һаахабди гэбэ.

Фермынхид энэ ехэ уялгаяа дүүргэхэ ямар арга боломжотойб?

Нэн түрүүн үбһэ тэжээл урдынхиһаа хараа байса ехэ. Алташын-Адагай фермынхид үнеэн бүридөө дунда зэргээр 6 центнер үбһэ, 5 центнер зелёнко, 12 тонно силос даража абанхай. Үнеэдынь гол түлэб ноябрь, декабрь, январь, февраль соо түрэхэ юм.

Мүнөө үнеэдые дулаанда тэрянай. зелёнкын һуурида адуулаад, түс бүридэнь үдэрэй 25 килограмм силос, һаагдаһан һүнэйнь литр бүхэндэ 300 грамм талха эдюулнэ. Тиигэжэ үдэртөө үнеэн бүриһөө 9 килограмм һүн һаагдана.

**Улаан-Үдын аймагай «8-с Марта» колхозой главна зоотехник А. Т. ШИШМАКОВ:**

— Тээсгэн бидэ зунай дүрбэ һарада һү һаалгаар колхоз соогоо дэлгэрһэн мүрысөөнэй дүн гаргаабди.

Хүхэ ногооной бэлшээриин хаһада һаалишаднай яһала һайн [үрэ] дүн түйлаа. Энэ үе соо колхо[зой] үнеэн бүриһөө мянга һайса гар[ан] килограмм һүн абтаа. Артели[йн] түрүү һаалишад Ксения Руси[нова], Мария Бурундукова гэгшэд [жэ]лэй үнгэрһэн 9 һарада үнеэн бү[ри]һөө 2434—2519 килограмм [һү] һаагаа. Тиихэдэ зунай дүр[бэ] һарада тэдэнэр үнеэн бүхэн[һөө] 1300 үлүүтэй килограмм һү а[ба]жа шадаба.

Малаа үбэлэйнь байрада ор[уул]жа, байлгаад эдеэлүүлжэ эх[илэ]хынгаа урда тээ манай һаали[шад] баһал аймагайнгаа Кировэй н[э]рэмжэтэ колхозой, Загарайн Эр[хи]рэгэй совхозой малшадай жэш[ээ]гээр хүдэлхөөр шиидээ. Нёдо[ндо] жэлэй үбэлжэлгын үедэ, мүн [...] гэрэгшэ зунай сагта түйлаһан үр[э] дүнгөө сасуулжа хараад, арга бо[]ломжоёо тоолжо үзөөд байха[дам] ерэхэ долоо һара соо үнеэн бүр[и]һөө 1355 килограммһаа бага б[э]шэ һү һаахабди гэжэ батаар м[э]дүүлээ.

Жэлэй дүрбэн сагта ехэ һүн [һаа]хын түлөө эршэмтэйгээр мүрысэһэн[ай] ашаар сагаан эдеэн элбэг дэл[бэ]гээр абтана, горитойшье худ[ал]дагдана. Жэшээлхэдэ, колхоз гү[]рэндэ һү худалдаха жэлэй[нгээ] түсэб гурба һара 20 хоног[ой] урид дүүргээд, мүнөө даабари[һаа] гадуур 465 центнер һү Эхэ оро[н]доо үгөөд байна. Жэлэй барагд[а]тар үшөө 600 центнер һү бэл[]хэлэй пунктда оруулха зорил[го]тойбди.

Үбэлжэлгын үедэ һү ехэ[ээр] һааха арга боломжо манайда гү[]сэд бии. Үхэр малнай хэрэгт[эй] үбһэ тэжээлээр 80 гаран про[]цент хангагданхай. Илангаяа си[]лос ехэ. Малай байра, тэжээл б[эл]дүүлхэ түхеэрэлгэнүүд, үнеэд [һү] һааха оньһон машина гэхэ мэ[т] хүү үни заһагдажа, бэлэн боло[н]хой. «Нэгэ үгөөр хэлэбэл, хабаяа туршахаар бэлэмди» гэжэ һаалишаднай мэдүүлнэ.

# ЭРХИМҮҮДТЭ—ТУГУУД

1968 оной юһэн һарын туршада мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ ба бэлэдхэлгэ, малай ба шубуунай ашаг үгэсые дээшэлүүлхын түлөө автономито республикануудай, хизаарнуудай, областьнуудай, автономито областьнуудай Бүхэроссиин социалис мүрысөөнүүдэй дүнгүүдые РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет, Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Совет хаража үзөө.

Баруун — хойто зонодо — Псковско область, Центральна — Рязанска ба Ярославска областьнууд, Волго—Вятска зонодо — Мордвагай АССР, Хара хүрьһэтэ Центральна зонодо — Липецкэ область, Поволжиин — Ульяновска область, Хойто—Кавказска — Ставрополиин хизаар, Ураалай — Челябинска область, Баруун Сибириин зонодо — Новосибирскэ о б л а с т ь, Алас-Дурна зүгэй — Хабаровска хизаар, Хойто зонодо — Карелиин АССР социалис мүрысөөндэ илагшад гэжэ тоологдоо.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугуудые Хабаровска хизаар, Липецкэ, Новосибирскэ, Псковско, Рязанска, Ульяновска областьнуудта орхихо, тэдээндэ мүнгэн шан барюулха гэжэ шиидхэгдээ.

Карелиин ба Мордвагай АССР-нүүдтэ, Ставрополиин хизаарта, Челябинска ба Ярославска областьнуудта РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугуудые барюулха, мүнгэн шан үгтэхэ гэжэ шиидхэгдээ.

Социалис мүрысөөндэ Баруун хойто зонодо — Вологодско область, Центральна — Брянска, Смоленскэ, Тульска областьнууд, Волго—Вятска зонодо — Горьковско область; хара хүрьһэтэ центральна зонодо — Тамбовско область, Поволжиин — Пензенскэ область, Хойто—Кавказска — Краснодарай хизаар, Баруун Сибириин — Томско область, Алас-Дурна зүгэй — Амарай область, Хойто зонодо — Камчатска ба Мурманска областьнууд хоёрдохи һуури эзэлээ.

Эдэ областьнуудта хоёрдохи мүнгэн шангууд үгтэхөөр шиидхэгдээ.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет ба ВЦСПС малай бүхы продуктнуудые бэлдэхэ түсэб дүүргэхэ талаар нилээд ехэ амжалта түйлаһан Башкирай АССР-эй, Коми АССР-эй, Татарай АССР-эй, Волгоградска, Куйбышевска, Ленинградска, Сахалинска областьнуудай колхоз болон совхозуудай һайнаар ажаллаһые тэмдэглэбэ.

# УНИВЕРСИТЕТ НЭЭГДЭБЭ

Һаяшаг Барханай дунда һургуулиин дэргэдэ соёлой университет нээгдэбэ. Энээниие эмхидхэгшэд һургуулиин директор В. Б. Доржиев, түүхын багша А. И. Короткова болон бусад түрүүшынгээ хэшээлдэ бэлдэбэ. Тэдэнэр хүн зон үсөөн ерэгшэ аа гү гэжэ шэгшэһэн байгаа ха юм. Зүгөөр «Искусство» түсхай лекцидэ түсэбөөр хараалагдаһан 35 хүнэй оронда алар дала гаран хүн суглараба. Тэдэнэй дунда һурагшадшье, багшанаршье, мэргэжэлтэдшье, һаалишад болон малшадшье, механизаторнууд ба хонишодшье байгаа.

Университедэй хэшээлнүүд [һа]радаа хоёр дахин үнгэргэгдэ[хэ] юм. Сугларагшад ирагуу гоё хү[]жэм, уран һайхан зурагууд, ура[н] зохёолнууд тухай лекцинүүдые хоёр жэлэй туршада шагнаха. Эдэ лекцинүүдые һургуулиин багшанар И. М. Цыбикова, М. Н. Перемилова, В. Б. Доржиев, А. И. Короткова болон бусад уншаха.

**А. МАЛЫГИН.**
Баргажан.



«Гэгээрэл» коммунын түрүүлэгшэ ябаhан Б. М. Мангутов.

# ДҮШЭН ЖЭЛЭЙ ДОРЮУН АЛХАМ

**...Бархан уула, Бархан уула**
**гэлсэнэлта.**
**Байгал далайм түшэг юм**
**даа —**

гэhэн дууе манай үргэн Буряад ороной залуушуул хаа хаанагүй дуулалдажа, энэ нютагые магтадаг. Энэ дуунай автор — манай республикын мэдээжэ поэт Цэдэн Галсанов Баргажан нютаг түрүүшынхеэ ошоод ерэ хэдээ зохёоhон юм.

Баргажан нютагай шэмэг болоhон Бархан уула холоhоо харахада гоё hайханаар тобойжо, түрүүшынхеэ нишэ ерэhэн зоной нюдэндэ ёhотойл нюдэнэй хужар боложо харагдадаг, hайшаагдадаг. Илангаяа хабар, мойhоной сэсэглэжэ байха үедэ нишэ ерээ hаа, эндэ нютагжаhайб гэжэ hанахал байхат. Бархан уулын хормойгоор хүнэй тусгаар тариhандал, харгын хоёр захаар сэсэглэhэн мойhон хибэс мэтээр харагдажа, хоншуухан үнэрөө тала дайдаар тараан байхал!

Үзэсхэлэн гоё байгаалитай энэ нютагта мүнөө Владимир Ильич Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ажахы түбхинэнхэй юм. Эдэ үдэрнүүдтэ бүхы орон доторнай Владимир Ильич Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэл үргэн далайсатайгаар ябуулагдажа байна. Пролетариадай агууехэ багшын нэрэ зүүhэн тус ажахын hаалишад, малшад, механизаторнууд уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын хойноhоо шармайн оролдожо ябанад. Колхозой түрүү hаалишад Санжидма Очирова, Мария Шагжиева, Чимит Очирова, Дэжит Сампилова гэгшэд hайндэрэй хүндэлэлдэ абаhан уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ ябана. Мал адуулагша Согто Батуев ажалай баян дүршэлтэй болонхой, Бархан нютагтаа суурхажа, магтуулжа ябадагыень hайшаамаар.

Ойн баярай hайндэртэ бэлэдхэлэй ябажа байхын хажуугаар Бархан нютагта түрүүшын колхозой байгуулагдаhаар тэбхэр дүшэн жэлэй ой гүйсэбэ. Мүнөөдэр Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд клубтаа сугларжа, энэ ехэ hайндэрөө тэмдэглэхэнь.

...1927 оной октябрь hарада болоhон ВКП(б) XV съезд хүдөө нютагуудай жэжэ ажахытай таряашадай хуби заяа нэгэдхэжэ, томо ажахы болгохо гэhэн тогтоол Эхэ ороноймнай заха хизаарнуудта хүрэжэ, үгытэй ядуу таряашадта hайшаан дэмжэгдэhэн, баяшуул, ламанарнууд энэ тогтоолые шадаха зэргээрээ буруу тээшэнь тайлбарилхые hэдэдэг ушар али олон үзэгдэдэг байhаниинь хүн бүхэндэ мэдээжэ. Нютагайнь коммунистнууд ВКП(б) XV съездын шиидхэбэринүүдые арад зондоо тайлбарилжа, ойлгуулжа үгэдэг hэн. Нютагай эдэбхитэд Б. М. Мангутов, Б. А. Анхаева болон бусадай үүсхэл оролдолгын ашаар Барханда түрүүшын социалис ажахы — ТОЗ, удаань 1928 ондо «Гэгээрэл» гэжэ нэрэтэй коммуна байгуулагдаhан байгаа. Тэрэнэй түрүүшын түрүүлэгшээр Б. М. Мангутов hунгагдаhан юм.

— Нютагтаа түрүүшын коммуна эмхидхэhэн бидэнэр, үгытэйшүүлэй үринэр, хэды ехээр баясаа, омогорхоо бэлэйбди. Коммунын ажахыда 500-гаад эбэртэ бодо мал, зуугаад толгой морин, 200-гаад хони, ямаан тоологдодог hэн. Энэмнай нютагай баяшуул Эрдынеев, Ятанганов, Сундарон гэгшэдэй малhаа хэдэн· арбаадаар үсөөн малтай коммуна тогтоогдожо, үгытэй ядуу шадалтан нишэ ерэжэ, хамтын ажахын булюу hайниие нюдөөрөө харахадаа, өөhэдөө шэнэ байдалай замда түргэн орохоёо хүсэдэг, эрмэлзэдэг hэн. Тиин «Гэгээрэлэй» hүүлээр Бархан нютагта үшөө хэдэн ажахы эмхидхэгдээ бэлэй, — гэжэ мүнөө тусхайта пенсионер болоhон Б. Т. Шагдарон хөөрэнэ.

Бэлиг шадабаритай эмхидхэгшэ Бадма Мангутовичай хүтэлбэри доро «Гэгээрэл» жэлhээ жэлдэ урган хүгжөө, урагшаа дабшаа. Жэшээлхэдэ, 30-аад оной эхеэр, мүн hүүлдэшье үүлтэртэ мал олоороо үсхэбэрилэгдэжэ, ниитын hүрэг олошоруулха үндэhэ hуури табигдаhан байгаа.

1935—1936 онуудай үеэр 2355 толгой үхэр мал тоологдодог болоhон. Энээнэй хажуугаар түрүүшын оньhото техникэ хүдөө нютагуудта эльгээгдэдэг боложо, социалис байгуулалтын илалта эндэ харагдажа эхилээ.

Колхоздоо тракторнуудай ерэхэ болоходо нютагай залуушуул механизаторнуудай курсада ошожо, трактористнууд боложо ерэhэн байгаа. Д. А. Хоргатханов, Б. С. Ринчино, С. Э. Цыренов, Ц. Д. Бадмаев, П. Г. Гармаева, Х. Ц. Будаева, Ц. Ч. Шагдурова гэгшэд нютагтаа эгээл түрүүшын трактористнууд боложо ерээ бэлэй. Тиигэжэ эдэнэр баяшуулай адууhа малай hүрэглэн бэлшэдэг газар байhан үрэжэлтэ Хүнтэйн үргэн талын тунга газарые хахалжа, баян ургасын үндэhэ hуури табижа эхилhэн намтартай. Баяд ноёдой хүлhэншэ барлаг ябаhан хүнүүдтэ хамтын ажал иигэжэ социализмын бодото hургуули боложо, тэдэнэй үринэртэ соёл гэгээрэлэй, эрдэмэй үүдэ үргэнөөр нээhэн шуу.

Ажабайдалаа шэнэ ёhоор түбхинүүлжэ эхилhэн колхозой ажахы хэдэхэн жэлэй туршада хараа байса hайжарhан, хүгжэhэн байна. Колхозой ажахыгаа яагаад хүгжөөhэн тухай тоо, баримтанууд колхозой ехэ ехэ дансануудта бэшээтэй байдаг, мүн нютагай үбгэд, хүгшэд хөөрэжэ hуудаг болонхой.

Жэлhээ жэлдэ колхозой олзо доходой дээшэлхын хажуугаар колхознигуудай ажабайдал hайжарhан байна. 1934 ондо ажалта үдэртэ 1 түхэриг 28 мүнгэн хүртэhэн hаа, 1940 ондо тэрэнь 2 түхэриг 20 мүнгэн болоо. Мүнгэнhөө гадна колхознигуудай ажалта үдэртэ ороохо таряан болон бусад хүдөө ажахын продуктнууд хубаагдадаг болоhон байна.

— Ажахымнай баялиг жэл бүри элбэгжэжэ, колхознигууд ажалта үдэртөө хэдэн мянгаадаарнь зуунай шарбуунсануудые абадаг, амбаар дүүрэн ороохотой жэлээ түгэсхэдэг болоhондоо хэды ехээр баясадаг, урмашадаг бэлэй, — гэжэ нүхэр Шагдарон тэрэ сагые hанан hанан хөөрэнэ.

1936 ондо Буряад ороной хүдөө ажахын түрүүшүүлдэ гүрэнэй дээдэ шангууд барюулагдаhан байгаа. Тэдэнэй дунда колхозой түрүү hаалишан Х. Д. Чойнжурова республикын түрүүшүүлтэй Москва ошожо ерэхэдээ, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордентой нютагаа бусажа ерэhэн юм. Тиихэдэ тус колхоз ашаанай машинаар шагнагдаhан бэлэй. Мүн Б. П. Цыренов, Б. М. Будаев, Ш. Б. Аршанов гэгшэд эрхим амжалтынгаа түлөө ВСХВ-дэ хабаадалсаhан байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай hүрөөтэ жэлнүүдтэ нютагтаа үлэhэн үндэр наhатай үбгэд, хүгшэд, эхэнэрнүүд, үхибүүд хүдөө ажахын гол хүдэлмэридэ ябажа гараз бэлэй.

Дайнай хэсүү жэлнүүд үнгэржэ, табяад онуудай эхин гараба. Колхозой гэшүүд ажахыгаа хүгжөөхэ, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ талаар ехэ амжалта туйлаа. Жэшээнь, хонишод Аймпилова, Гатапова гэгшэд 100 эхэ хонин бүриhөө 120—125 хурьга абажа шададаг болоhон байна.

Табяад оной үеэр Бархан уулын хормойгоор түбхинэhэн гурбан колхоз томодхогдожо, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз болгогдоhон юм. Колхозой томодхогдоходо хэхэ, бүтээхэ ажалайнь далайса үргэдэжэ, хүн бүхэн даажа абаhан хүдэлмэридөө эзэн ёhоор хандадаг, ажал хүдэлмэридөө шэнэ арга нэбтэрүүлхын түлөө оролдодог болоhон байна.

Колхозой правлени, партком ниитынгээ hүрэг мал олошоруулхын, тэдэнэй үүлтэрые hайжаруулхын хойноhоо ехэ оролдолго гаргана. 1953 ондо үнеэн бүриhөө 457 килограмм hүн haагдадаг hаа, мүнөө тэрэнь 1334 килограммда хүрэбэ.

Мүнөө колхозой бүхы хүдэлмэринь оньhон аргаар хэгдэдэг болоходоо, ажалайнь бүтээсэ хараа байса дээшэлээ. Энэ талаарнь ажахын хүдэлмэри оньhожоруулха хэрэгтэ зайн галай хүсэн ехэ үүргэ дүүргэнэ бшуу. Энээнэй ашаар гүрэндэ таряа, мяха, hү, үндэгэ, нооhо худалдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэжэ, ажалай түрүүшүүл бүри олоороо урмашуулагдана ха юм.

Совет засагай тогтоhонhоо хойшо Бархан нютагай газар дайда танигдашагүй болон хубилаа. Энэ хубилалта Коммунис партиин, Совет правительствын сэсэн мэргэн политикын аша үрэ мүн. Бархан уулын хормойгоор электрын гэрэлэй туяа үдэшэ бүри сасаржа, айл бүхэнэй гэрhээ радиоприемнигой абяан дуулдажа байдаг болонхой. Өөрын телефонно станци, дунда hургуули, больница, колхозой музей болон бусад эмхи зургаанууд олон. Энээнhээ гадна, колхозой гэшүүд жэл бүри шэнэ гэрнүүдые толложо, үйлсэ гудамжануудаа үргэдхэлсэжэ, гоёон шэмэглэлсэжэ байдаг юм. Тэрэ дүшөөд жэлэй саада тээ ядарал зоболон үзэhэн үгытэй ядуу таряашадай нигэжэл баян дэлгэр байдалаа түбхинүүлхын түлөө нютаг дээрээ түрүүшын колхоз яажа байгуулhыень hанахада, зүүдэн шэнгеэр үзэгдэнэ ёhотой.

Түүхэтэ табан жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө оролдожо ябаhан эндэхи ажахын хүдэлмэришэдтэ шэнэ амжалта туйлахыень юрөөгөөд, тэбхэр дүшэн жэлэйнь ойн баяраар амаршалая!

**Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.**

## ТОО, БАРИМТАНУУД

● **Колхозой эмхидхэгдэхэдэ, 500-гаад толгой эбэртэ бодо мал тоологдодог hаа, мүнөө малань дүшөөд мянган толгой болотороо олошороо.**

● **1940 ондо колхоз 1800 гектар таряанай газартай hаа, мүнөө тэрэнь 7 мянгаhаа дээшэ гектарта хүрэнэ.**

● **36 модон анзаhанай орондо 45 трактор, 22 комбайн, 40 сеялкэ, 30-аад ашаанай автомашина мүнөө тоологдоно.**

● **hүүлэй үедэ тус нютагта 50 гаран багшанар, медицинын болон соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэд, 100 гаран элдэб мэргэжэлтэй механизаторнууд хүдэлдэг болоо.**

● **Арбаад жэлэй туршада Хонхино, Элэhэн, Бархан нютагуудта 320 hууритай hургуули, 300 hууритай арадай театр, 100-гаад hууритай хоёр клуб, стадион, 200 гаран гэр байра баригдаhан.**

● **Барханда арадай драмын театр, музей, буряад арадай инструментнүүдэй оркестр эмхидхэгдэнхэй.**

● **Колхозой гэшүүдэй олзо доходынь 1956—1967 онуудай туршада 110 дахин ехэ болоо.**



Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түб. С. ДОРЖИЕВАЙ фото.

## БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

### БАРГАЖАНАЙ АЙМАГАЙ ЛЕНИНЭЙ НЭРЭМЖЭТЭ КОЛХОЗОЙ ҮНИНЭЙ ГЭШҮҮД БОЛОН ҮЙЛЭДБЭРИИН ТҮРҮҮШҮҮЛЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Колхозно үйлэдбэри дээрэ таhалгарлагүй, удаан саг соо ажаллаhанайнь, ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсаhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха:

**Бадмаев** Хурган Анхаевичые—колхозой парткомой секретарь.
**Бухаев** Даши Базаровичые—колхозой түрүүлэгшын орлогшо.
**Гармаев** Эрдыни Буянтуевичые—колхозой гэшүүн.
**Гармаев** Доржи Тысхеновичые—тракторист.
**Мангутов** Бадма Мангутовичые—колхозой гэшүүн.
**Очирова** Чимит Хоргановнае—hаалишан.
**Очирова** Санжидма Николаевнае—hаалишан.
**Раднаева** Пальжит Иргунцеевнае—хонишон.
**Хонхушнин** Аюр Аригуновичые—тракторист.
**Эрдынеев** Аюши Бурнушкиевичые—бухгалтер.

**Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. СЫРЕНОВ.**
**Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.**

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1968 оной ноябриин 1.

## ДУРАСХААЛТА ТУГ БАРЮУЛАГДАБА

Улаан-Үдын авиационно заводой комсомолшууд, залуушуул ойн баярай hайндэрые хүхюүн дорюунаар, ехэ дэбжэлтэтэйгээр үнгэргэбэ.

Заводой тосхон ехэ гоёор шэмэглэгдэнхэй байгаа. Электрын үнгэтэ галаар гоёогдонхой, уряа лозунгнууд бэшэгдэнхэй байба. Комсомолой ойн hайндэр гэжэ темээр үдэшэ үнгэргэгдөө.

Эндэ hаяхан заводой ажалшадай, тэрэ тоодо комсомол, залуушуулай хабаадалгатай ехэ митинг болобо. Эндэ комсомолшууд, залуушуул илангаяа олон байба.

ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь М. Ф. Маханов комсомолой Центральна Комитедэй даалгабаряар ВЛКСМ-эй ЦК-гай Дурасхаалта туг авиационно заводой комсомолой организацида барюулба. Комсомолой 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, ажал хэрэгтээ ехэ амжалта туйлаhанайнгаа түлөө заводой комсомолой организаци энэ тугаар шагнагдаhан байгаа.

Заводой комсомолой комитедэй секретарь Ю. Г. Холщевников ВЛКСМ-эй ЦК-гай Дурасхаалта туг хүлеэн абаба.

Ойн баярай социалис мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлhэн цехэй комсомолой организациин секретарь Анатолий Моторин митинг дээрэ үгэ хэлэбэ. Удаань тус заводой комсомолой организациин секретаряар бүри үни, гушаад оной үеэр хүдэлhэн В. К. Рязанцев, ВЛКСМ-эй III съездэ хабаадагша, Буряадай комсомолой секци байгуулалсагша Ф. Р. Коняев гэгшэд үгэ хэлэhэн байна.

hүүлдэнь заводой директор С. И. Исаев дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

Холые зориhон комсомолшууд Совет ороной, тэрэ тоодо Буряад оронойнгоо түүхэдэ онсо шухала hуури эзэлжэ ябаа, мүнөөшье ябаhаар. Тиимэhээ Буряадай комсомолшуудай нэгэ хубинь болохо авиационно заводой комсомолой организаци иимэ ехэ хүндэ хайрада хүртэхэл ёhоороо хүртөө гэжэ үгэ хэлэгшэд бултадаа тэмдэглэhэн байна. Саашадаа заводой комсомолшууд ажалайнгаа амжалта илалтануудые улам улам арьбадхаха байhанаа мэдүүлбэ.

**В. КЛЯЧМАН,**
**авиационно заводой парткомой секретариин орлогшо.**

## ОБОРОНЫН МИНИСТРНҮҮДЭЙ ЗҮБЛӨӨН

Варшавска договорто хабаадагша гүрэнүүдэй оборонын министрнүүдэй зүблөөн 1968 оной октябриин 29—30-да Москвада болобо.

Болгариин Арадай Республикын Арадай оборонын министр армиин генерал Д. Джуров, Венгриин Арадай Республикын Оборонын министр генерал-полковник Л. Цинеге, Германиин Демократическа Республикын Национальна оборонын министр, армиин генерал Г. Гофманн, Польшын Арадай Республикын Национальна оборонын министр, бронетанкова сэрэгүүдэй генерал В. Ярузельский, Румыниин Социалис Республикын Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министр генерал-полковник И. Ионицэ, Совет Социалис Республикануудай Союзай Оборонын министр, Советскэ Союзай маршал А. А. Гречко, Чехословакиин Социалис Республикын Национальна оборонын министрэй уялгые саг зуура дүүргэгшэ, Чехословакиин арадай армиин генеральна штабай начальник генерал-лейтенант К. Русов гэгшэд зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Варшавска договорто хабаадагша гүрэнүүдэй нэгэдэмэл зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ахамад командалагша, Советскэ Союзай маршал И. И. Якубовский, нэгэдэмэл зэбсэгтэ хүсэнүүдэй штабай начальник, армиин генерал С. М. Штеменко, Варшавска договорой оронуудай оборонын министерствэнүүдэй генералнууд ба офицернүүд энэ зүблөөндэ баhа хабаадалсаба.

Варшавска договорой организациие бэхижүүлхэ талаар асуудалнууд зүблөөнэй үедэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Зүблөөнэй хүдэлмэри хани ёhоной, нэгэ али хараа бодолтой байлгын, үгэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

## МАКС РЕЙМАН ШАГНАГДАБА

Германиин ба уласхоорондын коммунис, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ, Советскэ Союзай ба немец арадуудай хоорондохи хани барисаа хүгжөөхэ, эб найрамдалай хэрэг бэхижүүлхэ тэмсэлдэ ехэ габьяатай байhанайнь түлөө, 70 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Германиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Макс Рейманиие СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Октябриин революциин орденоор шагнаба.

(ТАСС).

## ГАЗЕТЭДЭ ШАГНАЛ

Удмуртын АССР-эй ажалшадые коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ, тэдэниие ажахын ба соёлой байгуулалтануудай зорилгонуудые дүүргэлгэдэ элсүүлхэ талаар үрэ ехэтэ ажалайнь түлөө, түрүүшын номёройнь гараhаар 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан «Советская Удмуртия» гэжэ республиканска газетые «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум шагнаба.

## ХИТАДАЙ ЗАСАГААРХИДАЙ ХАРША ЯБУУЛГАНУУДТА ЭСЭРГҮҮ БУРУУШААЛГА

«Хитадай агаарай хилые совет сэрэгэй самолёдууд дабаа» гэдэг тухай мэдүүлгэнүүд тушаа нотые СССР-эй МИД КНР-hээ СССР-тэ байдаг посольстводо энэ оной октябриин 31-дэ эльгээгээ, КНР-эй МИД-эй 1968 оной сентябриин 16-най нотонууд соо эдэ мэдүүлгэнүүд хэгдэhэн байгаа.

1967 оной августhаа 1968 оной август хүрэтэр совет сэрэгэй самолёдууд Хитадай агаарай дайдые дабадаг байгаа гэhэн хэбэртэйгээр КНР-эй МИД-эй хэдэг баталамжанууд эхинhээ абаад, hүүлдээ хүрэтэрөө худал хуурмаг, ямаршье үндэhэ баримтагүй гэжэ мэдүүлхээр СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство түлөөлэгдэбэ гээд советскэ ното соо хэлэгдэнэ. Хитадай дурсагдаhан нотонууд соо «агаарай хилэ 119 дахин дабагдаа» гэжэ нэрлэгдэhэн байгаа. Али бүхы талаhаань шалгалта хэжэ үзэхэдэ, тэдэнэй нэгэнииньшье тодороогүй. Совет сэрэгэй самолёдууд Хитадай агаарай хилые дабаагүй, тэрэнэй газар уhанай бүрин бүтэн байлгада халдан ороогүй гэжэ ла баар тодоруулагдаhан байна бшуу. Өөрынгөө хилын харуулай органуудаар дамжуулан совет талые Хитадай агаарай хилые дабаа гэжэ зэмэлхэ hэдэлгэ ямаршье үндэhэ баримтагүйгөөр хэдэн удаа хэхэдэнь, нарин шалгалтануудта үндэhэлэн энээн тухай Хитадай талада урдатээньшье мэдүүлэгдэдэг байгаа. Гэбэшье энээниие КНР-эй МИД өөрынгөө нотонууд соо зорюута хазагайруулдаг байна бшуу.

1967 оной декабриин 2-то Нарынкол шадар советскэ «МИ-4» гэжэ вертолёт нэгэл удаа эндүүржэ Хитадай газар дээрэ ниидэжэ ороhон байгаа. Энэ ушар тушаа (КНР-эй МИД өөрынгөө нотонууд соо энээн тухай дурдаагүй) СССР-эй хилын харуулай сэрэгүүдэй түлөөлэгшэд Хитадай хилын харуулай органуудта зохихо тайлбаринуудые үгэhэн, хүлисэхыень гуйhан байгаа. Тиигээд энэ асуудал табигдахаяа болиhон байгаа гээд СССР-эй МИД-эй ното соо тэмдэглэгдэнэ.

Тиимэhээ Хитадай агаарай хилые совет сэрэгэй самолёдуудай оло дахин «дабадаг» тухай худал хуурмаг үгэнүүдые КНР-эй засагаархид юундэ тарааhаб гэhэн асуудал гарана? Энээниие шалтаг болгон, «горитойхон арсалдаа тулалдаа үүдхэнэ», «тагнуул хэнэ», «сэрэгэй харата ябуулгануудые хэнэ», «хилэ дээрэхи байдалые шахардуу болгоно», «Хитадай газар уhанай бүрин бүтэн байлгада, бэеэ даанхай байдалда халдан ороно» гэжэ Советскэ Союзые зорюута худал хуурмагаар гэмнэдэг байна гээд советскэ ното соо заагданхай.

Хитадай зарим хүтэлбэрилэгшэдэй болон хэблэлэй оролдолгонуудаар Совет орондо эсэргүү ээлжээтэ оог хашхаралдаануудай hүүлэй үедэ Пекиндэ гарадаг болоhон баримтануудые анхаралдаа абабал, энэ асуудалда харюусахань бэрхэтэй бэшэ байна. Нотонуудай текстнүүд дээрэhээ, тэрэшэлэн Пекиндэ hүүлэй үедэ Совет орондо эсэргүүгээр зорюулан хэлэгдэhэн үгэнүүд дээрэhээ хаража үзэхэдэ, Чехословакидахи ушарнуудтай дашарамдуулан өөhэдынгөө баримталhан хараа бодолой социализмда харша удхатай байhые далдалха hэдэлгэ хэхын тулада Хитадта СССР-эй зүгhөө «сэрэгэй аюулай» тохёолдодог» тухай эдэ бүхы хардалга гүрдэлгэнүүд, оог хашхаралдаанууд хэрэгтэй болоhон байна бшуу. Хитадай хүтэлбэрилэгшэдэй дурсагдаhан ябуулганууд коммунизмда эсэргүү. Совет орондо эсэргүү хорото кампани дэлгэрүүлhэн баруун оронуудай империалис ба хархис этэгээдүүдэй хара хэрэгүүдтэй үнэндөө холбоотой.

КНР-эй МИД-эй нотонууд соо хэгдэhэн мэдүүлгэнүүдые ямаршье үндэhэ баримтагүй, харата муухай зорилготой байhан дээрэhээнь Гадаадын хэрэгүүдэй министерство буруушаана. Элдэб худал хуурмаг үгэнүүдые hанаанhаа абан тараажа, хоёр гүрэнэй хоорондохи харилсаа улам муудхааха зорилгоор КНР-эй засагаархидай Советскэ Союзда эсэргүүгээр хэдэг ябуулгануудта эрид шанга буруушаалга СССР-эй МИД-эй ното соо мэдүүлэгдэнэ.

## Г. Т. БЕРЕГОВОЙ ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ ХЭБЭ

Газарта бууhанайнгаа hүүлээр ...гүй Георгий Береговой Анд... Николаевтай хамта журналист...тай хөөрэлдэхэеэ гаража ерэбэ. ... hахалаа хюhажа, эдеэлжэ үр... байгаа.

...смонавт согтой залитай. Гэбэ... бага зэргэ эсэhэниинь шэг ш...гаарнь тухайлхаар. Журналист... замбуулинаар аяншалhан ба... халуунаар угтаа. Эжын эль... бэшэгые ТАСС-ай корреспон...т Береговойдо барюулба. «Хайра... хүбүүмни! Амаршалнаб, тааланаб, ...нээб. Эжышни» гэhэн үгэнүүды... бэшэгhээ уншаад, уриханаар ...бэхилэн иигэжэ хэлэбэ: — бүхы ... hайн гэжэ эхэдэмни дуулгыт. ...агаа бү зобог, hаяар уулзаха...

...арин hүүлдэнь космонавтда ба...шагүй олон асуудалнууд табиг...

— Телевиденеэр дамжуулгын үедэ бидэнэр шуула дуулаа hэмди. Энэ юун байгааб?

— Юрын лэ hаад хүргэдэг зүйлнүүд. Агаарта элдэб станцинуудай дамжуулганууд олон ха юм. hайнаар ойлгогдодог багахан зоно бии. Ухибүүнэй үлгы соо байhандал, онгосын кабина соо абяагүй hонор.

— Онгосын шанар, тэрэниие саашадаа хэрэглэхэ арга ямар бэ?

— Эрхим шанартай онгосо гээшэл. Замбуулинай дайдые саашадаа шэнжэлхэ хэрэгтэ космонавтнууд ехэ арга боломжотой. Машинын хүдэлмэри тушаа минии талаhаа нэгэшье ажаглалта үгы.

— Замбуулинда маршева двигательнүүдые хүдэлгэхэдэтнай хөөрэн дэгдэлгэ саг зуурашье усадхагдаа гү?

— Двигательнүүдэй хүдэлхэ үедэ онгосо хурдан түргэн болоно. Хөөрэн ниидэжэ ябаhан юумэд кабинын ханануудта, үhээдэ аалиханаар ошожо наалдана. Гэбэшье, газарай таталга шэнги хүсэнүүд мэдэгдэнэгүй.

— Самолёдоор ниидэжэ, агаарта үнгэргэhэн олон мянган часууд ба замбуулинай дайдада үнгэргэhэн 100 шахуу часуудай хоорондо ямар нэгэ али юумэн бии гү?

— Адли юумэ нэгэтэшье би обёороогүйб.

— Манай планетэ ямараар харагданаб? Космонавтнуудай хөөрэhэнтэй ба уран зураашадай зурагуудтай адлирхуу юумэн ушараа гү?

Георгий Тимофеевич энеэбхилэн:

— Уран зураашад байгаалиин үзэсхэлэн гоё юумые үшөөл харуулжа шаданагүй. Зураг дээрэ нилээд лэ муугаар харуулагдана. Нэгэ үнгэhөө нүгөө үнгэдэ аажамаар ородог ушар намайе гайхуулаа.

— Газар дээрэ буумсаараа түрүүшээр юугээр hонирхообта?

— Онгосо заашье дорьбоогүйгөөр буугаа. Газарта бууhанаа обёороошьегүйб. hалхинда үлеэгдэжэ, далбага шэнгеэр парашюдуудай поли дээгүүр онгосыемни шэрэжэ ябахадань парашюдуудые hалгааха оньhо хүдэлгөөб. Газар гэшхэhээр hогтоhон шэнги мэдэрэлдэ абтааб. Долгин дээрэхи онгосодол уринаар үлгыдэхэ юм. Газар зөөлэн шэнгеэр үзэгдөө бэлэй.

Сүлөө сагтаа радиогой дамжуулга шагнаа hэн гүт гэhэн асуудалда Георгий Тимофеевич иигэжэ харюусаа:

— Тон багаар. Би шадаал hаа ехээр ажаглажа, бэшэжэ абаха гэжэ оролдоо hэм.

Журналистнуудтай уулзаhанай hүүлэ космонавт ба тэрэнтэй суг ябаhан нүхэдынь космодром ошоо.

**Г. КУДРЯВЦЕВА,**
**И. ЖЕЛЕЗНОВ.**
**ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд.**

## ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН ЦААНАhАА

### Совет делегаци Алжир ерэбэ

АЛЖИР. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн П. М. Машеров түрүүтэй совет партийно-правительственна делегаци Алжирай революциин 14-дэхи ойн баярай hайндэрлэлгэдэ хабаадахаяа ерээ.

### Ю. Гагаринай ном Аргентинэдэ хэблэгдэн гараба

КУЭНОС-АЙРЕС. (ТАСС). «Замбуулинай дайда руу табигдаhан зам» гэhэн Ю. Гагаринай номые Аргентинын «Силаба» гэжэ хэблэл тунхаглаа.

### Израилиин шэнэ харата ааша

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Ливанда эсэргүүгээр Израилиин зэбсэгтэ шэнэ харата ааша гаргаhантай дашарамдуулан, ООН-ой дэргэдэ байдаг Ливанай саг үргэлжын түлөөлхы зургаан Аюулгүй байдал хамгаалха Соведэй түрүүлэгшэдэ бэшэгээр хандаба.

Хунин, Малкиа гэжэ хүдөө тосхонуудай шадар байдаг Израилиин зэбсэгтэ хүсэнүүд октябриин 28-да Ливанай сэрэгүүдэй байдаг газар руу артиллерийскэ 150 снарядуудаар буудаа.

Ямаршье шалтаггүйгөөр харата ааша гаргажа, Ливанай аюулгүй байдалда, мүн Дүтын Зүүн зүгтэхи эб найрамдалда аюул ушаруулха ябуулгые Ливанай правительство эрид шууд буруушаана.

### Индонезиин засагаархидай гэмтэ ааша

ЛОНДОН. (ТАСС). Яванска далайн нэгэ арал дээрэ Индонезиин Коммунис партиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд Ньоно, Судисман, тиин баhа партиин Центральна зургаанай хүдэлмэрилэгшэд Шам, Виньомартоно гэгшэд саазалагдаба. 1965 оной сентябриин 30-най үйлэ хэрэгүүдтэй дашарамдуулан эдэнэр саазалагдаха гэжэ шиидхэгдэhэн байгаа. Энэ шиидхэбэринь бүхы дэлхэй дээрэхи түрүү үзэл бодолто ниитын дура гутаажа, буруушаагдаhан юм.

1965 оной сентябриин 30-най үйлэ хэрэгүүдтэй дашарамдуулан зэмэлүүлэгдэhэн урдань Индонезиин армиин генерал байhан Супарджо баhа тэрэ үдэр саазалагдаа.

### Урда Вьетнамдахи дайн байлдаан

ХАНОЙ. (ТАСС). Арадай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенүүд ба американ эзэрхэг түримхэйшүүлэй, Сайгоной туhамаршадай сэрэгүүдэй хоорондо дайн байлдаан Урда Вьетнамда үргэлжэлhөөр. Тайнинь провинциин түбтэ ойрохоно байрлаhан США-гай ябаган сэрэгэй нэгэдэхи дивизиин 28-дахи полкын хоёрдохи батальоной байдаг газарта октябриин 25-да патриодууд амжалтатайгаар добтолбо.

Алексей БАДАЕВ

# ТҮМЭРШЭ ДАРХАНАЙ ДУРАН

Түрүүшынхеэ дурлашоол
түмэршэ дархамнай!
Шэжэм түмэрэй
шэдитэ дархамнай!
Сэдьхэл хүдэлгэмэ
сэлеэнэй ехэ hонин
сэлмэг үдэртэ
тэнгэриин нээрhэндэл,
эндэхи зониие
ехээр гайхуулба.
Элдэб үгэнүүдые
элбэгээр түрүүлбэ.
Хобууша hамгадшье
худалаар хэлсээгүйл.
Ядахадаа муутайшуул
Яагаадшье тэсээгүйл:
«Залуу дарханай
халуун зүрхэниинь
түхэреэн жэлдэ
тоншодог, дабтадаг
түмэрhөөнь хатуу юм
гэлсэдэг бэшэ hаал?!»
Хүбүүнэй сэдьхэлые
хүдэлгэхэ гээшэ
(үнинэй мэдээжэ юм!)
Үхэhэн хэрэг.
Тосхоной бэринэр
туршажа ядаад,
тоохоёо болёо юм
түмэршэ дарханаа.
Харахада, хүбүүн лэ аад,
юрын хүбүүн даа.
Хурамшада иимэшүүл
(худалаар хэлэнэгүйб)
ehала олон даа.
Үндэршье бэшэл бэеэрээ,
үргэншье бэшэл мүрөөрөө.
Тингэбэшье, хөөргын
ягаа улаан толондо
танигдахаа болишодог
түмэршэ дархамнай.
Эжэл хүүдинсынгээ
эhэтэhэн ханада
баатар hүүдэрээ
барлажа эхилхэдээ
шэрүүн, hайхан даа
шэдитэ дархамнай.

Мэдэлдэнь орohон
мэргэн балтатаяа
ондоо хэлэн дээрэ
ойлголсодог шэнгил.
Харин басагадайл
хажууда ошоходоо,
хэлээ хазаhандал,
хүүргүй зогсошодог.
Гайхалтай ушар
гэнтэ болошоо.
Хүйтэн февральда
хүбүүмнай дурлашоо.
Урдаhаань харахада
угаа бирагүй аад,
нюдэндөө галтайхан
нэгэ басагахан
хүхюун шарайтай
хүрьгэн хүбүүе
хүдөөгэй үйлсөөр
хүтэлөөд ябабал даа.
Хаанаhаа үнөөхи
харюу нүхэрнай
угаашье үгэшэ,
зугааша болошооб!
Алхалhан хоёрой
арюухан сэдьхэлынь
сэлмэг тэнгэреэр
элинэ хэбэртэй.
Эдээниие харахадаа
жаргалаа алдаhан
хүдөөгэй басагад
шүдөө хабирна.
Арадань гэртэхинь
аргаахан шэбэнэлдэнэ:
«Эрхим хүрьгэеэ
эндүүржэ алдаабди».
Түрүүшынхеэ дурлаал
Түмэршэ дархамнай!
Хүхинэ, гайханал
хүнды Хурамшамнай!
Ихэдээ хабарнай
юрын хабар бэшэ,
илдам дулаахан
байхань гээ!
Ихэдээ намарнай
юрын намар бэшэ,
түрэ хуримууд
наярхань гээ!




ЭНЭ ХУУДАhАНДАМНАЙ УНШАГТЫ.
Уран дарханай бүтээлнүүд тухай.
Бадма Шойдоковой туужын
бүлэг.
Будамшуугай үгүүлэл.

Нима ЦЫНГУЕВ

## ХАРА-ШЭБЭР

*(ДУУН)*

Жэмбүүр лимбын аялга дор,
Жэргэн хүгжөөл Ага нютаг,
Түлиhэн галайм гуламта
Түрэл минии Хара-Шэбэр.
hаншаг сагаан хүгшэдэймни
hархаг хүндын орон бэлэйл.
hахал сагаан үбгэдэймни
hаадаг номоной орон бэлэйл.
Үхибүүн наhымни наадхуулhан
Үлзы нютаг Хара-Шэбэрни,

Үнэр баянаараа суурхуулан
Үлгыдэн байнал даа тоонтымни.
Эдир бэеымни хүмүүжүүлhэн
Эжы мэтэ Хара-Шэбэрни,
Бардам хонгёо хүгжэм дуугаараа
Бүүбэйлэн байнал даа тоонтомни.
Түрэhэн хайрата нютагни
Түмэн жэлнүүдтэ суурхаг лэ.
Үлгын дуунай hайхан аялгаар
Үргэн орондоо зэдэлэг лэ.

# УРАН БҮТЭЭЛНҮҮД — ОЛОНОЙ ХЭРЭГЛЭМЖЭДЭ



*Мэнэ hая Зэхаиминай уран дар- хан Дашанима Цыденович Цыде- нов өөрынгөө бүтээhэн юумэнүү- дые тус преоприятида асар- тушаагаа. Гоё hайханаар hиилэ- жэ хэгдэhэн мүнгэн хутага, хүн- сэн сахаригуудтай хэдэн янза,  хэлэй гааhан, үхэрэй эбэр, мүн өөр гоёожо хэhэн архиин хүн- за, буряад нютагтамнай элдэб- ургадаг алирhанай үнгэтэй мүнгэ- гэр ягаахан шүрэнүүдээр гоёогдо- hон мүнгэн hиихэнүүд, хүhана- үндэhөөр урлагдаhан бүгааг, ... hөөр хэгдэhэн түйсэ гэхэ мэтэ олон юумэнүүд эндэнь оролсоно.*

*Уран дархан Д. Ц. Цыденов Ду- гэлүүр тосхондо ажаhуудаг. 62 на- hатай болобошье, бэень хүнгэн, нюдэниинь хёрхо зандаа. Пенсидэ гарахадаа, амаржа hууханшье ор- ою, харин урда урданайхиинаа ... ришье абьяастайгаар дархалжа оробо.*

*— hаял арба гаража ябахадаа эсэгынгээ хажууда дархалжа hу- раа hэм,— гэжэ мүнөө тэрэ хөөрэ- нэ.*

*Анханай бэрхэ Дашанима Цы- денович колхозойнгоо ниитын ажал дээрэ хүдэлөө. Тусхайлбал, 400 эхэ хони харууhалжа, 100 эхэ хони бүриhөө 113 хурьга түлжүүлhэ- нэйнгээ түлөө 1959 ондо Москва- Бүхэсоюзна выставкэдэ ошоhон юм. Гадна артелиингээ малшадта хэоэн зүүгаад тэргэ, шарга хэжэ үгэhэн байха. Хэды айлай гэр, сонхонуудай рамануудд, ниитын малай байрануудай можо бол- үүдэнүүд энэ дарханай уран гар- раар бүтээгдэhэн гээшэб— тоолохын аргагүй гэхээр лэ.*

*Уран дархан нүхэр Цыденов мүн республикынгаа культура, ис- кусствын нэгэдэхи декадада хаб- баадалсаа бэлэй.*

*Дашанима Цыденович мүнөө үедэ ехэ абьяастайгаар дархалжа, хажуугаар өөрынгөө уран дарха- най дүй дүршэлые үри бэенэртэ дамжуулхые хүсэдэг. Таня баса- ганиинь мүнөө эсэгэдээ хамhалса- даг. Доржи Банзаровай нэрэмжэ- тэ багшанарай институдай 2-дохи курсда hурадаг Сэнгэ хүбүүниинь нилээд дадалтай болонхой.*

*Ямар нэгэ айлшанай холын ню- тагhаа ерэхэдэ, бэлэг болгожо үгэхэ юумэеэ оложо ядаха ушар тохёолдодог гээшэ. Магазинууд- тамнай шэмэг hайхан юумэнүүд наймаанда гарадагшье hаа, буряад, хамниган гү, али шэмээшэг шэн- жэтэй гоё hайхан зүүдхэл хэрэг- сэлнүүд үгы тооной байдаг.*

*Энэ дуталдал зайсуулхын тула Буряадай нютагай промышленно- стиин министерствын дэргэдэ тус- хай предприяти эмхидхэгдэжэ эхилэнхэй.*

*Дашанима Цыденовэй саашан- хи урин нарин хүдэлмэридэ бүри ехэ амжалта хүсэе! Тэрэнэй бү- тээhэн юумэнүүд хүн зоноо бая- суулхал байха даа.*

Зураг дээрэ: Д. Ц. Цыденов.

**Н. ДАМБАЕВ.**

# ЗАЛУУ ХҮГЖЭМШЫЕ ЗАМДАНЬ ЮРӨӨЕ...

Би жаран ондо түрэл Яруунынгаа Инсэнгэ гэжэ тосхондо багшалхаа ошоод байгааб. Нэгэтэ тэндэхи залуушуул наада бэлдээд, Инсэнгын клубта тэрэнээ табяа hэн. Зониие олон суглараа.

Хүшэгын нээгдэхэлээр концертые хүтэлэгшэ гаража ерээд, номероо соносхобо:

— Композитор Станислав Улаханов. Коммунис парти тухай дуун. Үгэнь Андрей Мангатхановай. Залуушуулай хоор гүйсэдхэнэ.

«Станислав Улаханов? Яагаа дуулдаагүй нэрэ гээшэб?» гэжэ hанаандаа гайхабаб. Дуунай аялга сценэ дээрэhээ дорюунаар зэдэлжэ, шагнажа hууhан зониие урагшань уряалhан шэнги.

Тэрэ үедэ залуу дуушадые гүйсэдхэжэ, шэнэ дуунуудые сэжэл дүүлхэ талаар нютагай хүгжэмшэ Даши-Нима Данзанов горитой хүдэлмэри хэдэг hэн. Концертын hүүлээр Даши-Нима Данзановhаа шэнэ композитор тухай асуубаб.

— Залуу хүбүүн даа. Республикын арадай творчествын байшанда хүдэлдэг. hаяхай хүгжэм зохёодог болонхой, — гэжэ тэрэ хөөрэбэ.

Тэрэ гэhээр С. Улахановай зохёоhон дуунуудые залуу композиторнуудай хэблэhэн согсолборинууд соо, эстрадна сборнигууд соогуур уншардаг, радиогоор дамжуулхыень шагнадаг болоо hэм. Дуунда дуратайшуулай анхарал



илангаяа татаhан «Манай Ленин» гэhэн дууень тэмдэглэмээр (Үгэнь Ц. Галсановай). Юрэдөө хүдөөгэй уран hайханай самодеятельностиин коллективүүд тэрэниие дуратайгаар хоороороо дууладаг юм...

— Дуу зохёолгын теори хаана шудалаа юмта?— гэжэ Станиславhаа hаяхан асуубабди.

Хүгжэмэй училищиин теоретическэ таhагта гурбан жэл hураа hэм. Минии багшанар Д. Д. Аюшеев, Б. Б. Ямпилов гэгшэд хүгжэм зохёохо бэлиг шадабариемни мүлихэ талаар ехэ оролдоhон байха, — гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Мүнөө Зүүн-Сибириин соёлой институдай табадахи курсда заочноор hуранаб...

Станислав Улаханов гансал хүгжэм зохёодог бэшэ, манай композиторнуудай гү, али арадай дуунуудые үргэн зоной дунда нэбтэрүүлхэ талаар ехэ ажал ябуулдаг. Анхандаа Санагада hайн хоор үгы байгаа. Станислав Улаханов тэндэ хоёр жэл шахуу хүдэлхэдөө, ехэ эбтэй хоор бүридүүлээ hэн. Тэрэ хоор Хэжэнгын хоортой мүрысэжэ, республика дотороо ehала суурхаhан байха. Республикын филармониин лекторидо хүдэлхэдөө, баhал хүгжэмэй пропагандаар ехэ юумэ хэhэн байха.

Нёдондо хабар тээшэ арадай дуунуудые гүйсэдхэгшэдэй харалга үнгэрөө hэн. Тиимэ харалга республика доторнай эгээл түрүүшынхеэ үнгэргэгдөө. Тэрэ харалгада Шара-Голой хасаг дуушадай хоор нэгэдэхи шатын диплом хүртөө юм. Тэрэниие залуу хүгжэмшэ Станислав Улаханов эмхилхээ юм.

Мүнөө залуу композитор республикын хоорой бүлгэмые хүтэлбэрилнэ. Бүлгэмэй түсэбэй ёhоор, тэндэ мүнөө баянистнарай, хормейстернүүдэй юhэ hарын курса хүдэлнэ. Тэрэ курса дүүргэгшэд хүдөөгэй клубуудта уран hайханай самодеятельностиие хүтэлбэрилхэ юм.

Мүнөө үедэ үхибүүдэй дуу бэшэдэг композиторнууд республика доторнай тиимэшье олон бэшэ. Тиимэл хадань Станислав Улахановай үхибүүдэй дуу бэшэдэг болоhыень амаршалнабди. «Пионерэй дуун» (үгэнь М. Самбуевай), «Хонхо» (үгэнь А. Доноевой) болон бусад дуунуудынь хэблэлдэ hаяхан гараа.

— Үхибүүдэй оперо бэшэхэ hанаан бии. Үхибүүдтэ зорюулhан буряад оперо үгы ха юм, — гэжэ Станислав бодолгото болон хөөрэнэ.

Үшөө юу бэшэхэ түсэбтэй гээшэбта? — гэжэ залуу хүгжэмшэhөө асуубабди.

Поэт Михаил Шихановай үгөөр «Елена Волкова тухай баллада» бэшээб. Тэрэ балладамни Сүхэ нютагта 1920 ондо сагаантанда саазалуулhан эрэлхэг комсомол басаган Елена Волковагай дурасхаалда зорюулагдаа. Тиимэл хадаа ВЛКСМ-эй 50 жэлдэ зорюулагдаhаниинь ойлгосотой ааб даа, — гэжэ нүхэр Улаханов сэдьхэлээ хүдэлгэн хэлэнэ. Түсэб ехэ юм ааб даа. Манай агуу ехэ багша Владимир Ильич Ленин тухай дуу бэшэжэ байнаб...

Залуу хүгжэмшын зам харгыдань амжалта хүсэжэ:

— Ажалдаа урагшатай ябажа, улад зоноо шэнэ дуунуудаар ходо баясуулжа бай! — гэжэ бидэ юрөөбэл даа.

Зураг дээрэ: С. Улаханов.

**Ц. ДОНДОГОЙ.**

# „ОЛЗО“

**Бадма Шойдоков Буряадаймнай үнинэй багшанарай нэгэн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаhан, литератор хүн. Солдадай алдар солын орденуудтай кавалер Бато Дамчеев тухай баримтата туужа бэшээ. Бидэ тэрэнhээнь энээхэн бүлэгыень уншагшадтаа дурадханабди.**

Днепр... Сэдьхэл татама мүрэн. Аали номгон гээшэнь. Уhаншье салгиданагүй гэхээр.

Днепр... Агууехэ мүрэн. Үе сагуудай амисхаал бэедээ шэнгээhэн мүрэн. Үни холоhоо алхалhан замдаа олоной зоболон хэды үзөө хаб!.. Зол жаргалта ажаhуудалнье магтан дуулаhан дууниинь зүлгэ дайдаарнь гү, али талаян нугануудаарнь ходоло салгидан сууряатаhан түүхэтэй. Запорожско хасагуудай буу hалмын хангираан гү, али Петро хаанай сэрэгшэдэй илалтын hүртэ найр үргэн далюун эрьенүүдтэнь хэды зэдэлээ hэм!.. Хүбүүд, басагадаа аршаанта уhаараа сүршэн, дайн байлдаанда мордохуулдагынь гү, али дааган хүлэгүүдынь дали жэгүүрээр хуяглан үгэлэгынь түүхэ гэршэлэн үгэхэ ха юм.

Харуулда hууха Батын ээлжээн. Днепрэй саада эрьеын хулhан даэрэ hүүдэрэй унахада, хүхэльбэ утаанай зурууд зурууда**а**р hуунагтан, уhа урудан тарахыень хүбүүн элирүүлбэ бшуу.

— Иван!— гэжэ Бата Максимовые түлхибэ.

— Юун бэ?

— Плужниковые hэреэ.

Бүлтандаа Батые шагнахаа зэhэнхэй. Тэрэ асууба:

— Баруун эрьеын hүүдэртэ хушагдаhан хулhан дээгүүр хүхэльбэ утаанай зурууд харана гүт?

— Нээрээшье, утаан лэ! Хаанаhаа гээшэб? — галдашана тагнуулшад.

— Блиндаж лэ бии хаш,— гэбэ Бата.

— Хайлши!.. Эндэ блиндажай байхаар газар үгы лэ теэд, — гэжэ Плужников арсаба.

— Үндэр хулhан соо хэбтэhэн сагаан шулуун гэлсээ хамнайбди. Теэд тэрэмнай блиндажай амбразура бэшэ гү? Уhанай нюрууhаа hаргаhандаа, сайжа харагдана лэ!

— Теэд юундэ гал түлеэб? Ооhэдыгөө элирүүлхэ гэжэ гү?

— Хоолоо бүлеэдхэхэ гэжэ хулhа носооhон байжа болоо.

— Тиихэдээ «олзотой» бусахамнай бэшэ гү?— гэжэ Плужников энеэхэ юм.

— Түрөөдүй үхибүүндэ түмэр үлгы бэлдэбэ гэhэн шамhаа удхатай,—гэжэ Баташье нюдэдөөрөө наадана.

— Бидэн соо тэнхээтэйшье, мэхэтэйшье, мэргэншье, хурданшье хүнүүд бии. Эдэ бүгэдэ хамтараа халаа, тэдэ немецүүдэй нэгые гартаа оруулха бшуубди, — гэжэ Плужников Батаhаа hаланагүй.

— Ши өөрөө ямарынь хабши?
— Би гү?.. Мэхэтэйнь!
— Иван?
— Тэнхээтэйнь!
— Витя?
— Хурданиинь!
— Мэргэниинь хэн бэ?
— Бата, ши өөрөөш!

Хүбүүд дуугаа хурлажа, нүхэрэйнгөө үгын удхые тайлбарилхые хүсэhэншүү hуугаад бэлэй.

Саанаhаа харлаhаар, зунай hүни хүрэжэ ерэбэ.

Хүбүүд үеэгэлдэр hүни Днепрэй наада эрьеын хулhан соо нюуhан онгосынгоо хажууда ерэбэд.

— Зай, нүхэд,—гэжэ Кривоногов шэбэнээд, онгосоо түлхижэ, нугоодуулэйнгээ туhаламжаар уhа уруу оруулhаар, дээрэнь гаража, солдат хүрэхэнүүдээрээ hэлюур... дэжэ эхилээд бэлэй.

Хэды аалишье hаа, hэлюур... гэhээ гараhан шолшогоноо... тын шэхэндэ бүхэли хүүюр... дуулдаха юм. Саада эрье хүр... дайсанда мэдэгдэнгүй хүрэхэ... рэгтэй. Тиигээл hаа хахад хэ... йүтэ гэхэдэ болохо бшуу...

Онгосонь хэды хурдаар үр... шаа тэгүүлээшье hаа, малхай... удаан шэнги. Бушуу урагшаа... хиин! Бушуул дабхиин!

Олоошье саада эрье Тагнуул... шад хүйhэсөө уhа ойможо, ... hанда онгосоо торгоод шагнаарна. Амиды юуншье үгы шэ... Бата Витя хоёр түрүүлэн ябаа... бад. Нэгэ хэды сагай үнгэрэхэ... хүлеэн hагад хүбүүд шахэа... лууна няажа шагнаархаа... Тиигээд Бата ерэбэ гэhэн та... үгөөд, хоюуландаа зэhэнэнхэй... леэнэ.

— Нагын! —гэжэ Кривоно... шэбэнэбэ.

Батын бүхы бэе монсой... эреэн гүреэhэн мэтэ hүрэжэ б... хаар бэлэн. Бэhа Витиншье ор... доо уухилнагүй.

Дайсанай харуулшан дутаа... ябана: нэгэ алхам... Хоёр... гаража ябахын тэндэ нюдэ сан... ха зуура hалгай гарайнгаа ... даргые Бата шэхэ уруунь бай... жа алдалуулаад саашалшаба... хы hанаандань блиндаж. Хо... гурба hүрэхэдөө, блиндаж... плащпалатка үүдые хуу тат... хаянхай, досоонь оробоор:

— Бу хүдэлэгты!—гэжэ не... цээр уушхаран сасуугаа авто... даа тодхобо. Нэгэ немецые ... саб шүүрэн шэрээ гүйжэ ... хадань, Плужников Макси... хоёр тэрэниие абаад саашал... Онгосодоо hууха абаhаар, ... урагшаа шуумайгыш гэжэ с... хэн, Бата бүхы хүсөө монсой... хүдэлнэ. Днепрни, түрэл хүб... тээ туhалан, тэнхээ хүсэ нэм... хайрлыш даа!

Ракетэ hүниин харанхые ... зүhэжархиба. Эгээл энэ үедэ ... дынгөө эрьеын хулhан соо ... орожо үрдеэ бэлэй. Айх, худа... юумэн хуу хүдэлшэбэ: hомон... шууялдажа, снарядууд Днеп... уhые сорготуулан тэhэрэлдэхэ...

Ракетэнүүдhээ үдэр шэнги ... руул болоно. Тагнуулшад ург... шулуудай саана хороно. «Олзо... шье» мэдээ оронхой: шинга... hаар, нюдөө хаража захалаа.

— «Олзоёо» штабтаа эс... хүргэхэ хэрэгтэй,—гэжэ Криво... гов hанаата болобо.

— Өөhэдынгөө эрьедэ гар... шадаhан хадаа, бараг хүргэхэ... зэбди,—гэжэ Бата найдамтай... шэмэбэ.

Үүр хираалхаhаа урид, ... сагта, нуугадаа хүрэхэ хэр... гэжэ тагнуулшад hомонуудай ... хэрээн соогуур урагшаа дабх... баатай болоо hэн.

# «ХАБША ХАБШАТАР... ХАБhАНАЙ ЗАБhАРААР»

Гайха тагна ехэ!.. hүүлэй үедэ нүхэр Няндак Номогонович Очиров танихын аргагүйгөөр хубилшоо. Үнгэржэ ерэхэдээ үргэhэ нойроо hамшахаа hанаха юм. Нэгэл тиимэ шүдөө зуунги, дуугай ябахыень харахадаа, түрэлхидыньшье гайхалдадаг болоо. Теэд юун тухай бодожо ябаhыень хэншье ойлгодоггүй.

Нэгэтэ, hүниин тэн багта, Няндак Номогонович сошордон hэреэд, үнгэрhэн сагайнгаа түүхые удалхадань, гайха тагна ехэ, элдэбын түхэлэй сейфүүд харагдажа, зүрхэ сэдьхэлыень зобоожо захалба. Үнгэржэ ерэхэдээ «Ревизор ерээ!» гэhэн абяан шэхэндэнь дуулдахадал гэхэ юм.

Сейф, ревизор!.. Автомашинын жолоошоноор хүдэлдэг Очировые дээрэ дурсагдаhан үгэнүүд юундэ зобоохо болооб? Өөрынгөө ажал хээд лэ ябана бшуу.

— Байза, Бэшүүрэй совхоздо главна бухгалтерай орлогшоор хүдэлөө hэн гүб?

— Мүн даа, хүдэлөө бэлэйб.

Няндак Номогонович зүнтэглөөшьегүй, ухаанииньшье муудаагүй. Харин главна бухгалтерай «шэрээhээ» хобхо «сохюулаад», юрын бухгалтераар, hүүлээрнь минии лэ экономистаар хүдэлhэнөө hанаадхёо бшуу. Долоон жэлэй урда тээ нүхэр Очиров шофёроор хүдэлхэб гэжэ заяандаашье hанаагүй hэн. Яахаб, «үглөөдэрэй өөхэнhөө мүнөөдэрэй уушхан дээрэ» ха юм. hарбайhанаа бажуугаад, хазаhанаа залгяад лэ, ябахые эрмэлзээ бшуу.

Няндак Номогонович үнэхөөрөөшье «бэлиг талаантай» байшоо. Түмэр сейфүүдые хооhолходоо тэрэ түмэр түлхюурнүүдые хэрэглээгүй, гартаа резинэ бээлэйшье углаагүй, харин үлүү зөөридэ уланхатадаг гэhэн хонгор хүнүүдые урьхадаа оруулдаг байгаа. Июль hарын аяма халуун үдэр (Бэшүүрэй совхоздо главна бухгалтерай орлогшоор хүдэлжэ байхадаа) кассираар хүдэлдэг Дулма Самажаповае хажуудаа дуудажа асаруулаад:

— Дулма, энээхэн список соо шинии нэрэ байха. Үнэн шударгыгаар хүдэлhэнэйшни түлөө 70 солхооб урьhаар үгүүлбэб. Саашадаашье бэе бэеэ ойлголсожо, эбтэйэтэйгээр хүдэлнэ бэзэбди,— гэжэ дуугарба.

Кассир Самажапова түрүүшээр үнэншэбэгүй. Саарhыень абаад, касса тээшээ галгиба. Тэрэ спис огтэнь гансашье Самажаповагай нэрэ байгаагүй, гадна 330 түхэригтэ хүртэлсэhэн Владимир Дугаржаповай нэрэ обог харагдаба.

— Энэ Володя юунэй түлөө аяар 330 солхообто хүртэбэб... Яахамнайб даа саашаа, hамганайнь түрэл ха юм. Номогонович мэдээ юм аабза. Намдашье баhа хүртэлсэбэ хаям,— гэжэ өөртэйгөө хөөрэлдэжэ байтарнь, Няндак Номогонович үни хада кассада ерэнхэй, онгоошхоорнь шагаажа байба.

— Үнөөхи Дугаржаповай абаха мүнгые би абаадхиhууб, өөрыш зон гээшэбди, — гэжэ дуугархадань, Дулма абгай улаан шарбуунсануудые hаршагануулан тооложо оробо.

Ингээд лэ Владимир Дугаржаповай нэрээр аяар 330 солхооб үбэршэлhэн Няндак Номогонович уhа мүрөө сараагүй, харин улам саашаа дашуурба. Ульгамханаар хармаан уруунь ороhон 330 солхооб тэрэнэй тархиень үрэмдэжэ, амар hуулгахаа болибо. Элдэбын түсэб тархидаа шаагаад үзэхэдэнь, Владимир Дугаржаповай нэрэhээ hайн нэрэ олдобогүй. Уданшьегүй главна бухгалтерай орлогшо мүн баhа hамганайнгаа түрэлэй нэрээр 400 түхэриг совхозой кассаhаа hуулиба. Хүндэлхэ тума хүлөө стол дээрэ гаргаа гэhэндэл, миинтэ зөөри эдихэ тумаа садаха гэдэхээ болижо, бүри ехээр залгиха дураниинь хүрэбэ.

— Шэнэ гэр барюулаа hаа. Юун гэжэ hананаш, мухаа?—гэжэ нэгэтэ Очиров hамгандаа хандаба.

— Бухгалтераар хүдэлжэ байhан сагтаа барюулыш. Үе наhандаа зөөхэй тоhон соо умбажа ябахагүйбдил. Совхозой мүнгэн шинии гарта ха юм. Үрдихэ хэрэгтэй, — гэhэн харюу дуулдаба.

Хэмhээ хэтэрhэн Няндак Номогонович гэрээ барюулхам гэжэ шалтаад, совхозой кассаhаа аяар 900 түхэриг урьhаар абажархиба.

— Теэд энэ 900 солхообоо хэзээ бусаахабта?

Битнай үнэн сэхэ хүн шүүб даа. Үлүү юумэндэ уланхатажа ябаагүйб. Үриеэ 1968 оной апрель hарада бусаахаб, заатагүй бусаахаб, — гэжэ бухгалтерай нэгэдэхи орлогшо найдуулба.

Уданшьегүй hүхын дуун суурятажа, нүхэр Очировай шэнэ гэр тэбхын бодобо. Шэнэ гэрээ хэнэй хүсөөр барюулhыень, хэды шэнээн мүнгэ гаргашалhыень мэдэнэгүйбди. Харин мүнгэжэhэн хүн мүнгэн тээшэ эрмэлзэдэг гэhэндэл, совхозой мүнгөөр барюулhан гэрээ гурбан жэлэй саада тээ 2600 түхэригөөр совхоздоо худалдажархиба.

— Теэд үнөөхи 900 солхообоо гэдэргэнь бусаагаа hэн гүт?

— Үгы ааб даа. Үни хада мартагдаhан юумые дахин онгилоод яахамнайб саашаа, — гэбэ бухгалтерай орлогшо.

— Теэд мүнөө хаана hуудагбта? Шэнэ гэрээ совхоздоо худалдаа hэм шуут.

— Тэрэ гэртээ hуудагбди, — гэбэ бухгалтер-жолоошон Очиров.

— Теэд hара бүхэнэйнь түлбэриие үгэнэ гүт?

— Үгы ааб даа. Тэрээхэн мүнгөөр совхоз баяжахагүй.

Үнэхөөрөөшье шуран хүйхэрнүүд ябадаг юм байна. Совхозой мүнгөөр барюулаад, тэрэнээ совхоздоо худалдаад... Юрэдөө садаха гэдэхээ болиhон ёло хаш даа. Тиихэдээ Няндак Номогонович бүхы дээрээ хэды түхэриг мүнгэ үбэршэлhэн болоноб?

Мүнөөдэрэй байдалаар Няндак Номогонович совхоздоо аяар 1705 түхэриг 62 мүнгэ үритэй.

Теэд юундэ мүнөө болотор үриеэ түлэнэгүйбта?

— Юугээ үгэхэ хүнбиб? Намда үлүү мүнгэн байхагүй,— гэжэ Няндак Номогонович ээм мүрөө хабшаха юм.

Очировай ула мүрөөр Валентина Доржиевна Доржиева (Бэшүүрэй совхозой главна бухгалтерай орлогшоор нёдондо хүдэлhэн намтартай) ябалсажа, бүхы дээрээ 983 түхэриг 49 мүнгэ совхоздо үритэй болоhон байна. Өөрынгөө, мүн үбгэнэйнгөө нэрээр совхозой кассаhаа улаан шарбуунсануудые оло дахин hуулиhан «алдартай» Үнгэржэ ерэхэдээ сагhаа үлүү хүдэлөөб гэжэ шал худалаар шалтаад, 100 түхэриг 64 мүнгэ hуулиhан, мүн 107 түхэриг 67 мүнгөөр өөрөө өөрыгөө шагнаhан суутай.

Главна бухгалтерай орлогшоор хүдэлhэн Очиров, Доржиева мэтэ үритэй хүнүүд совхоздо олон дайралдана. Няндак Номогоновичой «hүнэhэн» болоhон Владимир Дугаржаповтай хөөрэлдэхэдэ, «би совхозой кассаhаа нимэ ехэ мүнгэ абаагүйб, би нигэжэ гараа таби даггүй хүм» гэжэ гол таhа арсаа бэлэй. Зүб даа, яахын аргагүй зүб гээшэ. Тиихэдэ садаха гэдэхые мэдэдэггүй Н. Н. Очиров, В. Д. Доржиева гэгшэд главна бухгалтерай нэгэдэхи орлогшонорой шэрээhээ удаа дараалан «хобхорhон хулгайшад» мүнөө болотор хэhээгдээгүй ябаhаар.

Совхозой кассаhаа мүнгэн урдажа, үритэй хүнүүдынь олошоржо байhаар. Совхозой директор Б. Б. Юмсунов главна бухгалтер А. Е. Новокрещенных хоёрой захиралтаар 2464 түхэриг 38 мүнгэнэй үри шэри үгы хэгдэhэн (списалагдаhан) байна. Үнэхөөрөөшье ehала hанаамгай ноёд гээшэ. «Энэнhээ болохо юумэн хосордог ха юм» гэжэ тэдэнэр hанана ха.

Ямар аргаар үритэйшүүлые үгы хэдэгыень дуулаhан Нимажап Гомбожапов (Борьёогой совхоздо бухгалтераар хүдэлдэг) ехэтэ хүхиhэн юм. Ушар юуб тэхэдэ, Нимажап Гомбожапов хэды жэлэй саада тээ (Бэшүүрэй совхоздо хүдэлжэ байхадаа) 259 түхэриг 92 мүнгэ урьhаар абаhан байгаа. Хүхихэньшье зүбтэй. Өөрынгөө хармаанhаа аяар тэды мүнгэ үгэхэнь харамтай бшуу.

Долоон жэлэй саада тээ болоhон үйлэ хэрэг одоошье элирүүлэгдэбэ. Теэд садаха гэдэхые мэдэдэггүй «хулгайшад» хүнэй саана хүн, хүлэгэй саана хүлэг байдаг гэжэ ойлгоно гү? Яахаб, хабша хабшатар хабhанай забhараар гарадаг hэмнай.

# БУДАМШУУ

**ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:**

**НЭГЭДЭХИ ХУУДАhАНДА:** Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Пленум тухай информационно мэдээсэл. КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй тогтоолнууд. «Ажалай вахта дээрэ» гэhэн рубрика доро информацинууд толилогдоно.

**ХОЕРДОХИ ХУУДАhАНДА:** КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй тогтоолнуудай түгэсхэл. Редакцида ерэhэн бэшэгүүд. Нютаг нютагай hонин.

**ГУРБАДАХИ ХУУДАhАНДА:** «В. И. Ленин тухай дурасхаал бэшэгүүд»— Н. К. Крупскаягай статья. Хилын саанаhаа ерэhэн телеграммэнүүд.

**ДҮРБЭДЭХИ ХУУДАhАНДА:** «Субботний огонёк».

**СЭНХИР ЭКРАНУУДТА**

13 часhаа «Здоровье» гэhэн дамжуулгаар Улаан-Үдын телестудии хүдэлмэреэ эхилхэ. 13 час 30 минутаhаа «Экран» гэhэн телесборник. 14 час 30 минутаhаа 23 час хүрэтэр Москваhаа дамжуулга. 14 час 35 минутаhаа Москваhаа эхилээд заха хизаар хүр... гэhэн дамжуулга. 15 час 35 ...таhаа холо, ойрын hонин. 17 ... 15 минутаhаа «Замбуулин добтолго үргэлжэлhөөр» гэhэн дамжуулга. 20 час 55 минута... футбол. Эндэ Москвагай «Спартак», «Торпедо» командануудай дунда СССР-эй түрүү hуурин ...лөө эхилhэн наадан болохо.


Редакторай орлогшо М. Н. НИМАЕВ.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР.
Н-02074. Зак. № 1147.